
ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE,
ROZWÓJ, PROPOZYCJE NA
ROK 2015

Warszawa

30.12.2015 - 03.01.2016

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

НАУЧНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ,
НАРАБОТКИ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ
ЗА 2015г.

Варшава

30.12.2015 - 03.01.2016

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zł.): bezpłatnie

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015 " (30.12.2015 - 03.01.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 64 str. ISBN: 978-83-65207-57-9

U.D.C. 72+7+7.072+61+082

B.B.C. 94

Komitet Organizacyjny i Kolegium redakcyjny Konferencji:

1. W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
2. A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
3. А. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
4. Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
5. L. Nechaeva, dr, Ukraina;
6. М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
7. В. Подобед, dr, Belarus;
8. M. Paradowski, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
9. A. Prokopiuk, dr, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Polska;
10. A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;
11. Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązковым jest odniesienie do zbioru.

ISBN: 978-83-65207-57-9

"Diamond trading tour" ©

Warszawa 2015

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKSCJA 1. ARCHITEKTURA. BUDOWNICTWO.

(АРХИТЕКТУРА. СТРОИТЕЛЬСТВО.)

1. Бондарева Н. О., Попова И. С. 5
ГАРМОНІЗАЦІЯ АРХІТЕКТУРНОГО ПРОСТРАНСТВА ГОРОДА
ЧЕЛЯБІНСКА ПОСРЕДСТВОМ ГРАФІТИ
2. Третяк Ю.В. 9
ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО СЕ-
РЕДОВИЩА ПЕНІТЕНЦІАРНИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ
3. Колодрубська О.І. 15
ТЕРИТОРІАЛЬНА І СОЦІАЛЬНА ПОЛІСТРУКТУРА СІЛЬСЬКИХ
ПОСЕЛЕНЬ У ЗОНІ ВПЛИВУ ВЕЛИКИХ МІСТ
SEKSCJA 3. NAUK BIOLOGICZNYCH.(БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)
4. Menshakova M. Yu., Postevaja M.A. 17
INVESTIGATION OF ALLELOPATIC INFLUENS OF TWO SPECIES OF
PADUS (P. VIRGINIANA AND P.AVIUM).
5. Гусаковська Т.М., Голодько Т.М. 19
ДОСЛІДЖЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОПУЛЯЦІЇ IXODES
RISINUS L. В ЛІСОВИХ БІОЦЕНОЗАХ МАЛОГО ПОЛІССЯ РІВНЕН-
СЬКОЇ ОБЛАСТІ
6. Liauchuk K.A., Hurieva Y.G. 23
EKOLOGICZNE WYCHOWANIE
7. Рудь О.Г., Романюк А.В. 27
ЕНТОМОФАУНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ СЕЛА БОРИ-
СІВ ІЗЯСЛАВСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
SEKSCJA 5. GEOGRAFICZNY NAUKI(ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАУКИ)
8. Tanasiuk M. 32
GEOECOLOGICAL ANALYSIS OF FOREST-STEPPE LANDSCAPES
PRUT-DNIESTER WATERSHED(WITHIN CHERNIVTSI REGION)
SEKSCJA 7. JOURNALISM.(ЖУРНАЛІСТИКА)
9. Бабенко С.А. 34
ПРИЁМЫ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ
В ИНТЕРНЕТ-СМИ. ОПЫТ СРАВНИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА
SEKSCJA 8. ART (ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ)
10. Шеменьова Ю. 36
СУЧАСНИЙ ЖИВОПИС ЯК ПОЛЕ ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ МИТЦЯ

11. Грушкіна С.	38
ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЗАПОРОЗЬКОГО ПРИАЗОВ'Я	
12. Бойчук О. М.	41
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МУЗИЧНОГО ЖИТТЯ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ 1900-1939 РР.	
СЕКСІА 12. НАУК МЕДУСЗНУСН. (МЕДИЦИНСКІЕ НАУКИ)	
13. Галнікіна С. О., Когут І. Й., Павлишин А.В.	45
ЛІКУВАННЯ КОНТАКТНОГО ДЕРМАТИТУ АСОЦІЙОВАНОГО З НЕТРИМАННЯМ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ВІДПРАВЛЕНЬ	
14. Павлишин А.В., Славопас В.А.	48
ВІКОВІ ЗМІНИ ШКІРИ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇЇ ОМОЛОДЖЕННЯ	
15. Балко А.С.	51
ПРИНЦИПИ ЛЕЧЕБНОГО ПИТАННЯ ПРИ ОСТРОМ ИНФАРКТЕ МИОКАРДА	
16. Балко А.С.	53
ПРИНЦИПИ ЛЕЧЕБНОГО ПИТАННЯ ПРИ ХРОНИЧЕСКОЙ СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ	
17. Шелякова О. А.	55
ЭТИОЛОГИЯ И ПАТОГЕНЕЗ МАРС В РАМКАХ НЕДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫХ НАРУШЕНИЙ СОЕДИНИТЕЛЬНОЙ ТКАНИ У ДЕТЕЙ	
18. Шелякова О. А.	57
МЕХАНИЗМЫ ДЕЙСТВИЯ ПАТОГЕНЕТИЧЕСКИХ ПРЕПАРАТОВ ПРИ ЛЕЧЕНИИ МАРС У ДЕТЕЙ	
19. Бігуняк Т.В., Редько О.С., Бігуняк К.О., Чумак Т. Ю.	59
МЕДИКО-ГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИНДРОМУ МАРФАНА	

Третяк Ю.В.

Доктор архітектури,
доцент кафедри рисунка і живопису
Київського національного університету
будівництва і архітектури

ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПЕНІТЕНЦІАРНИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова / Keywords: пенітенціарний комплекс / penitentiary complex, архітектурне середовище / architectural environment, внутрішні та зовнішні чинники / internal and external factors, система вимог / system of requirements

Аналіз світової і вітчизняної системи покарань, її становлення та еволюційний розвиток, а також дослідження історичних і філософських, соціальних і психолого-педагогічних, функціонально-організаційних та архітектурно-містобудівних засад формування середовища пенітенціарних установ, виявив ряд провідних і визначальних умов й чинників, які впливають на розбудову, вдосконалення та гармонізацію цього середовища.

До групи зовнішніх чинників можна віднести національно-етнографічні, соціально-економічні, історично-традиційні, природно-кліматичні, художньо-естетичні, а до групи внутрішніх – психологічні, педагогічні, функціональні й режимні фактори. Дві низки зовнішніх і внутрішніх чинників, у свою чергу, впливають одна на другу, накладаються і утворюють нові передумови, визначають специфічність і унікальність, індивідуальність і багатозаровість архітектурного середовища. І навпаки, пенітенціарний комплекс будівель як складна система, що еволюціонує, зворотнім чином впливає на зовнішнє оточення, змінюючи природний і штучний ландшафт, соціальне і міське середовище, психологію та естетичні смаки людей і суспільства в цілому.

Існуюче середовище виправних установ в Україні залишається консервативним, відносно цілісним і незмінним вже багато десятків років, що в умовах динамічної зміни цінностей призвело до самозаперечення, виникнення і загострення антагонізмів між засудженими і службовцями, між громадянами і державою. Безумовно, внутрішні перетворення в установах виконання покарань почалися вже давно, під впливом соціально-економічних та політичних змін.

В європейських країнах, починаючи з другої половини ХХ століття, почали формуватися нові, більш позитивні, ставлення до системи виправлення злочинців та до остаточного вирішення проблем у цій галузі. В Україні, яка стоїть на порозі реальних перетворень пенітенціарної системи, поки що немає необхідного і достатнього досвіду формування повноцінного архітектурного середовища для виправлення і ресоціалізації засуджених. Жорстка правова регламентованість життєдіяльності установ виконання покарань, їх просторова і соціально-психологічна самозамкненість і закритість від навколишнього світу, нестача ресурсів і матеріального забезпечення з боку держави, а також неможливість самостійно заробляти і саморозвиватися в зна-

чний мірі стримує обмін позитивною енергією між «волею» і «неволею» у прямому та переносному сенсі. Обмеженість і висока огорожа будь-якого пенітенціарного закладу розділяє засуджених і вільних громадян, ізолює одних і надає почуття безпеки іншим, утворюючи «державу у державі». Така ситуація ускладнює впровадження тенденцій гуманізації виправної системи, робить неможливим її прозорість і демократичність, а загалом – гармонійність.

Розуміння пенітенціарного комплексу як складної системи виявляє в її структурі характеристики, що притаманні взагалі складним системам: впорядковану морфологію і функціональну спрямованість, системну цілісність і середовищну єдність тощо. Складність такого системного об'єкту насамперед пов'язано з ієрархічною структурою, зворотними зв'язками і узгодженнями між соціально-економічними і соціально-педагогічними, соціально-екологічними і психолого-педагогічними, режимно-функціональними і еколого-містобудівними, просторово-часовими і знаково-семантичними факторами і умовами, які, в свою чергу, оформлюються у вимоги і обмеження формування та розвитку архітектурного середовища [1, 2].

Основою для виявлення ряду чинників і умов може виступати гуманітарно-екологічний підхід до формування архітектурного середовища, який запропоновано російським вченим В. І. Іовлевим [3]. Деградація середовища існуючих пенітенціарних установ в Україні, перенаселеність багатьох з них, особливо слідчих ізоляторів, різка і непереборна межа між волею і життям «за ґратами», екстремальність просторів для утримання засуджених, відсутність у виправних колоніях можливості спілкування з природою як засобу психологічної релаксації, робить гуманітарно-екологічний підхід актуальним для вирішення проблем підвищення якості архітектурного середовища виправних комплексів. Засуджені до позбавлення волі, які потрапляють в умови ізоляції, гублять зв'язки з навколишнім світом, як із соціальним, так і природним. Для ефективного проведення процесу ресоціалізації, тобто відновлення соціальності особи, необхідно забезпечити формування гуманного архітектурного середовища шляхом підвищення рівня його екологічності і естетичності.

За думкою В. І. Іовлева, головним принципом цих напрямів досліджень та встановлення критеріїв, виступає цілісність та єдність людини і простору, «олюдненість» його, як казав у свій час К. Лінч про міське середовище [4]. Це може бути єдність людини і природи, людини і соціуму, людини і архітектури тощо. Очевидно, один із шляхів вирішення проблеми гуманізації середовища для утримання засуджених в умовах виправного закладу, що визначена провідною у справі розбудови і вдосконалення пенітенціарної системи у всьому світі, полягає у застосуванні принципів гуманітарно-екологічного підходу, де системно узгоджуються функціонально-технологічні, архітектурно-планувальні, просторово-часові та художньо-композиційні причини і наслідки гармонічного розвитку.

Наступний з ряду системних чинників – просторово-часовий – впливає на рівень динамічності і мінливості, пластичності і ритмологічності архітектурного середовища. Виявлення ознак циклічності і ритмічної зміни станів взаємодії людини і середовища (за В. Ф. Протасовим) безумовно сприятиме вирішенню проблеми гармонічної організації архітектурного середовища на основі синхронізації його основних ритмів – природного, соціального і архітектурного [5]. До цього необхідно додати філософське значення проблеми просторово-часових відношень в архітектурному

просторі, зокрема, поняття «гетеротопічного» простору. За думкою М. Фуко, який ввів поняття «гетеротопії» ще у 1966 році, тюрми (виправні колонії) виступають як один з «інших просторів», де демонструються особливі відношення: часові, соціальні, тілесні, поведінкові [6]. Гетеротопія, тобто атипічна соціально-просторова система з особливими взаємовідносинами, уявляє із себе особливу просторово-часову єдність, яка відтворює нелінійність зв'язків «інших місць» в їх діалектичному протистоянні й гармонічному узгодженні. Гетеротопіям властиві особливі часові відношення, вони можуть накопичувати час, як, наприклад, бібліотеки і музеї, а також скасовувати та переривати його, як дисциплінарні установи, зокрема, виправні колонії і тюрми, де засуджений може триматися довгі роки в ізоляції.

З точки зору пенітенціарної архітектурної, режимної та соціально-педагогічної практики можна відзначити, що часовий континуум простору виправного закладу системно включає загалом несумірні і неузгоджені між собою простір-час засуджених і персоналу, діяльності різного типу, відносин і архітектури, яка, за М. Фуко, виявляється вписаною у поле соціальних відносин [6]. Проблема узгодженості ритмів життєдіяльності живих і штучних елементів гетеротопічного простору виправного закладу все ще вважається не до кінця вирішеною у теорії і практиці архітектурного та соціально-педагогічного проектування. Можливо, повинна статися зміна вектору розвитку виправної практики в Україні, що наразі базується на правовій регламентації життєдіяльності засуджених в умовах ізоляції та роботи персоналу, у бік впровадження соціально-екологічних практик. Відповідно цього підходу засудженим у ході виробничої корисної діяльності надається можливість освоювати природні ландшафти, обробляти землю, спілкуватися з природою, обмінюватися енергією із навколишнім світом і таким чином відновлювати своє психічне, фізичне і соціальне здоров'я.

Такий виправний заклад, у якому впроваджено гуманістично-екологічний підхід, вже існує в Норвегії і носить назву «екологічної тюрми». Пенітенціарний заклад мінімального рівня безпеки, що вміщує 110 осіб, розташовано на острові Bastøy у фіорді біля Осло. Засуджені живуть у дерев'яних котеджах на 4 спальні, працюють на фермі, обробляють поля, вирощують тварин. Адміністрація закладу, чисельність якої разом із персоналом складає 30 осіб, вважає, що таким чином у процесі роботи на природі, у спілкуванні із тваринами засуджений привчається до відповідальності, якої він не мав у вільному житті, і вирішує свої соціальні проблеми [7].

Тюремні і виправні будівлі минулих і сучасних часів, як правило, проектувалися і будувалися з позицій домінування жорсткої і інертної організації, відповідно якої архітектурне середовище залишалося практично незмінним у просторі-часі. Вирішення проблеми формування і удосконалення дисциплінарних просторів, антагонізм ізольованого і гуманного середовища для тримання різних категорій засуджених, сьогодні вимагає від теоретиків і практиків архітектури нового відношення до визначення нових критеріїв і показників. Виходячи з цього набуває актуальності ідея визначення показників поліфункціонального і мінливого, гнучкого і калейдоскопічного простору як основи формування архітектурного середовища для утримання осіб, що засуджені до позбавлення волі на різні строки.

Ця ідея повинна розроблятися як у галузі соціальної корекційної педагогіки, психології і виправних технологій, так і в архітектурі, визначаючи шляхи структурно-

функціональне моделювання, встановлення критеріїв і показників просторово-часової різноманітності. Отже, просторово-часові чинники виступають одночасно як зовнішні критеріальні, так і внутрішні показникові у системі передумов, під впливом яких модернізується і гармонізується середовище для виправлення засуджених.

Містобудівні чинники виступають у ролі зовнішніх факторів, впливають на формування територіальної мережі пенітенціарних установ на рівні держави і розміщення виправних комплексів у структурі міста. Дослідження особливостей регіональних мереж розміщення карно-виконавчих установ у таких країнах, як США, Росія, Швеція і Україна, виявило тяжіння виправних закладів до великих міст і міських агломерацій. Це пояснюється високим рівнем злочинності на урбанізованих територіях; використанням праці засуджених на міських підприємствах; більш простою системою обслуговування міських установ порівняно із позаміськими; традицією створення судово-процесуальних і пенітенціарних комплексів у великих містах (закордонна практика).

Передбачається, що у найближчі роки в Україні не буде різкого зростання або зменшення чисельності пенітенціарних закладів. Модернізація архітектурного середовища виправних установ скоріш за все почнеться зсередини, на рівні формування комплексів будівель і споруд, їх часткової реконструкції. Причиною повільних перетворень виправної системи виступають соціальні та економічні умови життя в Україні. Очевидно, незначна кількість нових пенітенціарних закладів у майбутньому повинна увійти в існуючу і завершити територіальну мережу установ з виконання покарань. Це стимулює процеси реконструкції та оновлення територіальної мережі, яка зможе розвиватися за декількома сценаріями відповідно до централізованого, локального чи змішаного підходу.

Аналіз міжнародного і вітчизняного досвіду розміщення виправних установ різних видів і типів у структурі міста, що проводилося для виховних і адаптаційних центрів для неповнолітніх ув'язнених [8], в останній час було розширено та доповнено досвідом проектування пенітенціарних установ інших типів. Виявлено, що пенітенціарні установи, такі, як слідчі ізолятори, тюрми, виправні заклади трьох ступенів безпеки (максимального, середнього, мінімального) для чоловіків, жінок та підлітків, виправні центри, спеціалізовані лікувальні заклади для засуджених, розміщуються, в основному, відповідно до одного з трьох варіантів: у структурі населених пунктів, на периферії чи поза їх межами.

Розміщення виправного комплексу в структурі міста і ступінь його безпеки також впливає на вибір типу функціонально-просторової організації будівель і споруд. Для пенітенціарного комплексу, розміщеного в історичному середовищі міста, вважається доцільним застосовувати компактну планувально-просторову схему, подібну до тюрми Фестес Хаус у Берліні, дитячого виправного центру у Цюріху, тюрми Стрейнджвей в Манчестері, виправного центру у Балтиморі. Другий варіант розміщення пенітенціарного закладу в системі міста передбачає розташування комплексу будівель і споруд на віддалених від центру територіях, часто – у комунально-складських чи промислових зонах поселення. Таким чином розташовані більшість вітчизняних виправних колоній і велика кількість закордонних закладів, таких, як виправні центри Де Схі у Роттердамі та Брієнс у Барселоні, арештний будинок у Бресті (Франція). Ці комплекси будівель і споруд відрізняються, в основному,

блокованими планувальними схемами та напівзакритим архітектурним середовищем [9]. До третьої групи відносяться виправні комплекси, що розміщені поза меж міста чи поселення: тюрма в Muret (Франція), Федеральні виправні комплекси в Allenwood та в Florence (США), виправний центр в Alberta (Канада) тощо. Позаміські комплекси для утримання ув'язнених відрізняються більш розосередженою малоповерховою планувально-просторовою організацією і відкритістю середовища відповідно середньому чи мінімальному ступеню безпеки.

Отже, можна стверджувати, що розміщення пенітенціарних закладів в структурі населеного пункту має зв'язок безпосередньо з його архітектурним середовищем, впливає на нього і, навпаки, змінюється під впливом режимних, функціонально-планувальних та просторових вимог. Разом з тим, пенітенціарний комплекс у системі міста чи поселення стає своєрідним центром тяжіння, тобто одним з «центральної місць» за теорією В. Кристаллера, який не обов'язково розташовується у центральному районі населеного пункту. Вивчення міжнародного досвіду проектування виправних установ підтверджує, що розміщення пенітенціарного комплексу будівель у периферійних районах міста позасельбищних та рекреаційних територій з урахуванням транспортної та соціально-побутової забезпеченості, стає одним з найкращих рішень з позицій гуманізації і гармонізації архітектурного середовища як закладу, так і міста в цілому [9].

Наступною групою чинників, що впливають на вибір критеріїв формування і гармонізації архітектурного середовища виправних комплексів виступають функціонально-технологічні (режимні) та соціально-педагогічні фактори, які зорієнтовані на правову регламентацію і врахування вимог карно-виконавчого кодексу України та інших законодавчих документів. Режимні і соціально-педагогічні чинники виступають основою і важливим обмеженням проектування виправних установ, врахування яких має позитивні і негативні наслідки. До позитивних рис впливу можна віднести раціональність, упорядкованість, чітку визначеність функціонально-планувальної структури та просторової організації, які проявляються у сучасних архітектурних рішеннях виправних комплексів.

До негативних відносяться жорсткість планувальних схем і просторово-часової організації, тобто відсутність можливості «зростання» чи «зменшення» системи; невизначеність різниці між умовами тримання різних категорій засуджених; негнучкість та одноманітність середовища; жорстка регламентація життєдіяльності засуджених і персоналу, що стримує ефективне проведення процесів перевиховання і ресоціалізації; традиційна недостатність у закладах природного і штучного світла, свіжого повітря, спілкування з природою тощо.

Пошук адекватної збалансованості між жорсткими функціонально-технологічними вимогами і гнучкими методами формування гуманного «олюдненого» середовища для тримання і ресоціалізації засуджених є однією із головних задач архітектурного проектування пенітенціарних комплексів. Важливість функціонально-технологічних і соціально-педагогічних факторів та умов диктує необхідність проведення ретельного дослідження у цій галузі з метою встановлення критеріїв їх урахування.

Дослідження передумов і чинників розвитку сучасного архітектурного середовища пенітенціарних комплексів, особливо функціонально-технологічних

і соціально-педагогічних проблем, дозволяє визначити специфіку режимів, структури і ритмів життєдіяльності закладів. Головним завданням розвитку і вдосконалення архітектурного середовища виправних комплексів, основою яких виступає функціонально-планувальна структура, можна назвати забезпечення переходу від закритої до напівзакритої та відкритої структури, що втілює функціональні зони і «поля» діяльності та зв'язки між ними, у площині соціального, психолого-педагогічного, архітектурно-містобудівного, виробничого і побутового функціонування. Іншими словами, будова архітектурного середовища для утримання і ресоціалізації засуджених повинна забезпечити зворотній позитивний зв'язок із навколишнім штучним і природним оточенням, який проявляється у соціально-економічній, психолого-педагогічній, еколого-естетичній ефективності й насиченості функціонування пенітенціарного комплексу. Необхідно відзначити, що сьогодні карно-виконавчі заклади тільки споживають ресурси, але, нажаль, нічого не «віддають». Така ситуація є розповсюдженою не тільки в Україні, але й в усьому світі, навіть у високорозвинених країнах. Цей стан пояснюється багатьма об'єктивними причинами, а також недостатнім рівнем розробленості проблем методології архітектурно-містобудівного проектування дисциплінарних об'єктів та критеріальної оцінки ефективності функціонування їх середовища.

Список літератури:

1. Раппапорт А.Г. Проблема пространства в проектировании системных объектов // Комплексное художественное конструирование и вопросы системного подхода в дизайне. – М., 1977. – с. 88 – 95
2. Раппапорт А. Г. Проектирование без прототипов // Разработка и внедрение автоматизированных систем в проектирование (вопросы теории и методологии). – М., 1975. – с. 299 – 392
3. Иовлев В.И. Гуманитарно-экологический подход к архитектурному пространству: // Архитектон: известия вузов. – УралГАХА, № 14, апрель 2006. – Режим доступа: http://archvuz.ru/2006_2/7
4. Линч К. Образ города. Пер. с англ. В.Л.Глазычева: Сост. А.В.Иконников; под ред. А.В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1982. – 328 с.
5. Иовлев В.И. Экологическая топология в архитектуре: // Архитектон: известия вузов. – УралГАХА, №3 (15), 2006. – Режим доступа: http://archvuz.ru/2006_2/7
6. Фуко М. Другие пространства // Интеллектуалы и власть: избранные политические статьи, выступления и интервью. Ч.3. – М.: Праксис, 2006. -с. 191-204
7. Офіційний сайт тюрми Бастой у Норвегії. Режим доступу: www.bastoyfengsel.no
8. Третьак Ю.В. Наукові засади проектування виправних закладів для неповнолітніх засуджених. Дис... канд. арх.: 18.00.02. К., 1997. – 205 л.
9. Architecture of Incarceration / [Edited by Iona Spens]. – London: Academy editions, 1994. – 128 p.

ТЕРИТОРІАЛЬНА І СОЦІАЛЬНА ПОЛІСТРУКТУРА СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ У ЗОНІ ВПЛИВУ ВЕЛИКИХ МІСТ

Ключові слова / Keywords: приміська зона / suburban zone, сільські поселення / rural settlements, місто / Town, садиба / homestead.

У зоні розвитку великих міст у сучасних умовах відбувається швидка зміна характеру забудови сільських поселень, що пов'язано як із загальними тенденціями і трансформаціями, які відбуваються у суспільстві, так і з урбанізацією, з поліпшенням соціального середовища проживання. Приміські території з одного боку служать місцем розширення міста, а з іншого – несуть велике антропогенно-техногенне навантаження і потребують екологічного оздоровлення, зважаючи на розміщені об'єкти, що працюють на потреби міста і не завжди враховують інтереси приміських зон як цілісних територій.

Існуюча функціональна структура приміської зони міст визначає розвиток поселень, забезпечення умов життєдіяльності населення на цих територіях, ефективність використання земельних та інших ресурсів. У результаті прискореної масштабної приватизації земель та розширення територій міст відбувається зміна землекористування у приміських зонах.

Як показує соціологічне дослідження житлової забудови у селах Західного регіону України, проведене автором, відбуваються зміни у типологічній структурі самих поселень, де крім сіл, приміських та дачних поселень, відроджуються хутори, утворю-

Рис.1. Структурна модель елементів поселень у зоні впливу міста

юцца фермерскія гаспадарства, як аўтаномныя мікропаселення, з'яўляюцца катеджні та рекреацыйныя населеныя, забудаваныя элітнымі садыбамі без аграрнай функцыі (рыс.1).

Населення прыміських паселенняў ведае як сільскі, так і міський спосіб жыцця, займаецца прыватным прадпрыемствам, альтэрнатыўнымі відамі дзейнасці, інтэнсіўна развівае прыватнае або фермерскае гаспадарства. Частина населення працуе ў місці і не ведае сільскагаспадарскай дзейнасці. Решта – інтэнсіўна займаецца вырошчваннем ранніх овочаў, вытворніцтвам парнога молака і м'яса як для сябе так і для частковай або поўнай рэалізацыі іх на рынках міста. Асабліву сацыяльную групу складаюць мешканцы міст, якія за пэўных абставін жывуць або відпочываюць у селі, модернізуючы успадкованыя або купленыя сільскія садыбы, або будуць новыя, дзе вядуць як сільскі, так і міський спосіб жыцця. Трудова дзейнасць та сацыяльная структура населення перадмісця прыводзіць да змянення характэру забудовы, вымагае новых падходаў да іі арганізацыі і ведае до появи садыб з нетрадыцыйным для сёла плануванням.

Формування тэрытарыяльнай структуры аграпрамысловага комплексу прыміських тэрыторый вымагае выдзялення функцыянальных зон. Бліжча да межы міста ўтвораецца зона вырошчвання відаў сільскагаспадарскай прадукцыі, якія пагану транспартуюцца, швядку псуюцца і найбольш трудомісткі, далі – зона прадпрыемстваў, што спецыялізуюцца на больш транспартабельных відах прадукцыі, за імі – зона малочных прыміських гаспадарстваў [1].

У наш час, незважаючы на прискорены развіток прыміських тэрыторый з вясюкою шчыльнасцю сільскага населення, неабходнае вырашэння праблем, што з'явіліся ў рэзультаты ўплыву негатыўных чыннікаў дзейнасці населення, сярод якіх: часткова відсутнасць сучасных генеральных планіў сільскіх прыміських паселенняў; забудова садыб, паселенняў без уацасты архітэктараў; відсутнасць у большасці сіл цэнтралізаваных камунікацый та інфраструктуры; немажлівасць стварэння комплексу лакальных камунікацый у умовах малой плошчы садыбы; відсутнасць даследаванняў ваданосных гарызонтаў на тэрыторыі сільскіх паселенняў; безкантрольны змяненні рэльефу тэрыторыі забудовы прыміскай зоны (асабліва заможнымі жыхарамі) [2].

Стварэння ў прыміських паселеннях сярэдавішча жыццядзейнасці населення з вясюкім эканамічным патэнцыялам і сацыяльным забеспячэннем ё асновным завданнем архітэктурнага праектування ў сучасных умовах. Заходы, спрямаваны на выкарыстання рэсурсазберагаючых тэхналогіяў та зніжэння забруднення сярэдавішча, упарадкавання запавідных тэрыторый, якія пов'язаны з віднаўленнем та ахороною прыродных рэсурсаў, повинны спрыяці стварэнню экалагічна чыстага сярэдавішча пражывання людзіны, а сталіы развіток сільскага гаспадарства ў сёлах прыміскай зоны – це безперебійнае пастачання міста экалагічна чыстымі прадуктамі харчавання.

Бібліаграфічны спісак.

1. Дехтяренко Ю. Стратегія развітку міста: тэрытарыяльна-планувальны аспект / Ю. Дехтяренко [Электронны рэсурс] / Рэжым доступу web: <http://www.uapadlc.org.ua/ukrmisto/1/n1g4s2.htm>
2. Колодрубська О. І. Сталіы развіток прыміських тэрыторый (на прыкладзі Західнага рэгіону Украіны) / О. І. Колодрубська; Сучасныя праблемы архітэктурны та містобудування: Наукова-тэхнічны збірнік. – К.: КНУБА, 2012. – Вип.29 – С. 239-245.

Menshakova M. Yu.

PhD in biology, associate Professor,
 Murmansk Arctic state University,
 Department of natural Sciences

Postevaja M.A.

student of Murmansk state University of the Arctic

INVESTIGATION OF ALLELOPATIC INFLUENS OF TWO SPECIES OF PADUS (P. VIRGINIANA AND P.AVIUM).

Abstract

Studied the effect of aqueous extracts of the leaves and stems of Virginia bird cherry and common on oat seedlings. Shown inhibition of the growth and development of seedlings in aqueous extracts of different concentrations compared to control.

Keywords: alien species, allelopathic influens, growth, germination

Bird cherry is an indigenous species to the Murmansk region, and *Padus virginiana* was introduced and is widely used for landscaping. Fruit cherry virgin unripe usually for a short growing season, so data dicanio of this kind are not yet available, while in other regions this kind naturalized. The aim of our study was to investigate the effect of aqueous extracts from the leaves of these two species to predict the potential for adverse effects on natural communities through litter.

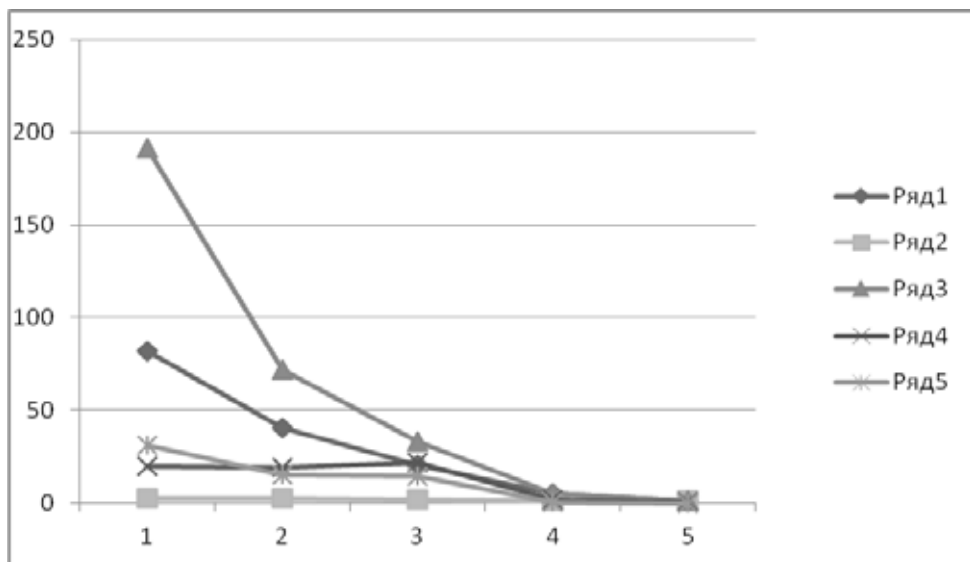

Figure 1. Parameters of seedlings grown on hood from bird cherry (range 1-the maximum length of root, mm; row 2-number of roots; number 3-total root length; number 4-the length of coleoptile, the number 5 is the length of the sheet). 1 – concentration of 5 g/100 ml

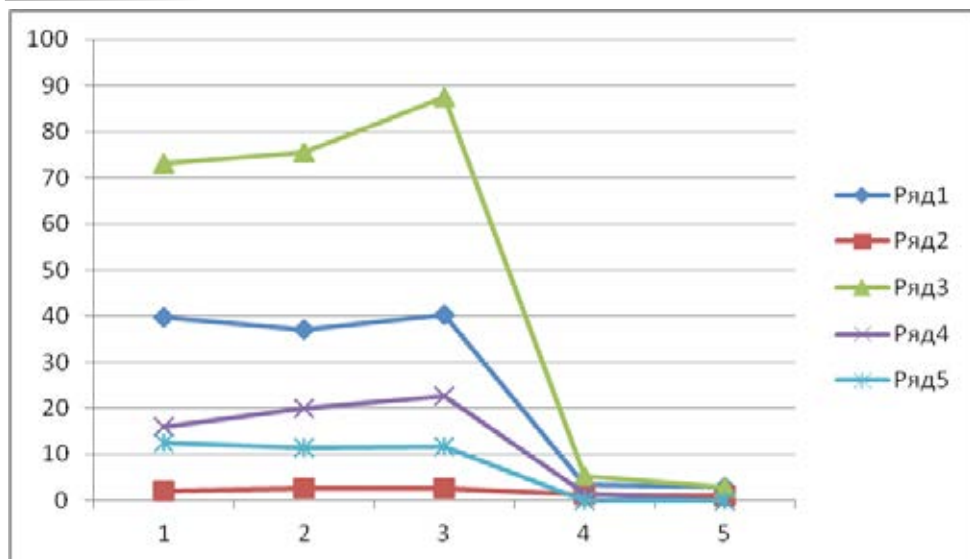

Figure 2. Parameters of seedlings grown on extracts from cherry virginiana (range 1-the maximum length of root, mm; row 2-number of roots; number 3-total root length; number 4-the length of coleoptile, the number 5 is the length of the sheet). 1 – concentration of 5 g/100 ml In the drawings it is seen that the extract of wild cherry virgin curves at low concentrations are more gentle and only at a concentration of 40 g/100 ml was observed a significant inhibition due to high osmotic pressure in the extractor, and not the content of osmotically active substances. But in the hood from bird cherry all the indicators at a concentration of 5 g/100 ml have a much higher value than at the same concentration, but the extract of wild cherry virgini.

Allelopathic impact is one of the mechanisms of competition between plants [1,2,3], this gives plants the advantage in the struggle for existence.

Allelopathic effects were determined in water extracts decreasing concentrations of 40, 30, 20, 10 and 5 g/100 ml In a Petri dish was poured on 10 ml of extract and placed on 50 grains of oats. Served as control seedlings grown in cups with 10 ml of water. After a week's exposure in the indoor environment we measured the maximum root length, total length of roots, length of coleoptile and firstleaf).The results of the research reflected in figures 1 and 2.

The number of roots at relatively low concentrations in both cases remains almost unchanged. At the same time, maximum root length and total root length are significantly reduced when the concentration of extracts. This suggests that the growth in largely suffers from the influence of bird cherry than the differentiation of adventitious roots.

The results suggest that bird cherry is able to provide, probably, a more pronounced inhibitory effect than the introduced species.

References:

1. Гродзинский А. М. Аллелопатия в жизни растений и их сообществ. Киев.1965 314с.
2. Э. Райс. Аллелопатия. Перевод с англ. под редакцией А.М.Гродзинского. М.: Мир, 1978. 418с.
3. Матвеев Н.М. Аллелопатия как фактор экологической среды. Самара: К 1994. 256с.

Гусаковська Т.М.

старший викладач кафедри біології

Рівненського державного гуманітарного університету

Голодько Т.М.

бакалавр біології

Рівненського державного гуманітарного університету

ДОСЛІДЖЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОПУЛЯЦІЙ *IXODES RISINUS L.* В ЛІСОВИХ БІОЦЕНОЗАХ МАЛОГО ПОЛІССЯ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті представлені результати дослідження популяційних характеристик *Ixodes ricinus L.* в умовах Малоого Полісся Рівненської області, встановлений екологічний розподіл в біоті та сезонна динаміка виду. Отримані дані можуть бути використані для подальших досліджень біоценотичних зв'язків в екосистемах та прогнозування спалахів бореліозу в умовах Рівненщини.

Ключові слова: кліщі, німфи, генерація, зустрічність, щільність.

The article presents the results of the study population characteristics of *Ixodes ricinus L.* in the conditions of the Small Polesie, Rivne region, is set ecological distribution in biota and seasonal dynamics of the species. The data obtained can be used for further research biocenotic relationships in ecosystems and predict outbreaks of borreliosis in terms of Rivne region.

Key words: ticks, nymphs, generation, soustrot, density.

Вступ. Дослідження кліщів пов'язане з великими труднощами у вивченні їх біології і екології. Малі їх розміри, нерівномірний розподіл, наявність в їх розвитку декількох активних фаз потребують застосування спеціальних методик вивчення.

Популяційний стан роду *Ixodes* в різних біоценозах вивчений не достатньо в умовах Рівненської області, більшість праць присвячена морфології і біології кліщів як паразитичних тварин, існують різні погляди щодо їх систематики.

Вивчення іксодових (пасовищних) кліщів має, крім теоретичного велике практичне значення: частина кліщів є паразитами людини, домашніх тварин і птахів. Крім того, більшість з відомих видів — переносники гемоспоридіозних та інших трансмісивних захворювань сільськогосподарських тварин і людини.

Метою дослідження було: дослідити якісний та кількісний склад *Ixodes ricinus L.* в лісових біоценозах Малоого Полісся Рівненської області.

Матеріали і методи дослідження. Для кількісної оцінки даних по іксодових кліщів використовують різні зоопаразитичні індекси (Беклемішев, 1961).

Облік *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758) проводиться на тваринних об'єктах за методикою В. Н. Беклемішева [1] або методом волокуш Н.Нуттала або пропашником Р.В. Сердюкова [2,3] в природних біогеоценозах [4].

Власні дослідження. Дослідження іксодових кліщів ми проводили в 2014 році у лісових біоценозах Малоого Полісся Рівненської області. Для аналізу кількісних показників популяції *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758) ми обрали показники

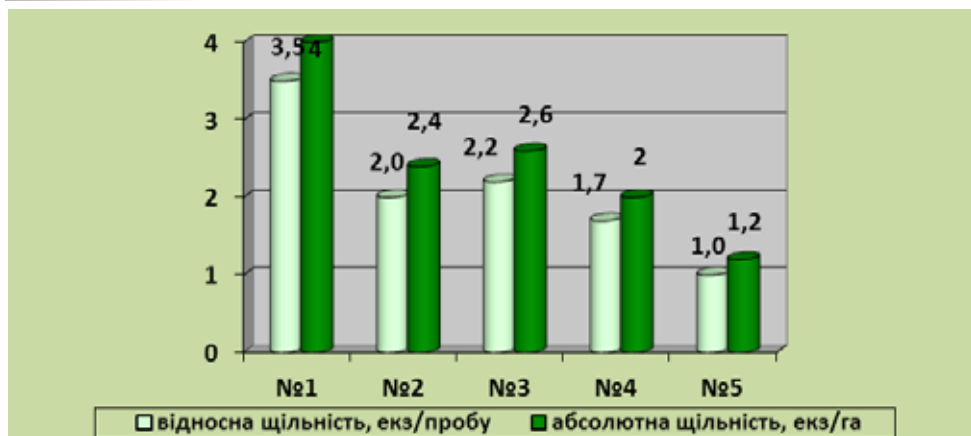

Рис. 1. Показники відносної і абсолютної щільності популяції *Ixodes ricinus* (L.) обліку популяцій К.К. Фасулаті [35] та Н. Беклемішева [10] для природніх біотопів, а саме визначили відносну та абсолютну щільність, коефіцієнт зустрічності виду у біотопі (рис. 1, 2).

На території області по літературним джерелам зустрічається 2 представника роду *Ixodes* – *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758) та *Ixodes persulcatus* (Schulze, 1930). В результаті обліку на досліджуваній території ми виявили один вид роду *Ixodes* – *Ixodes ricinus* (Linnaeus, 1758).

Відносну щільність ми розраховували, виходячи із загальної кількості екземплярів на кількість проб, взятих з однієї досліджуваної ділянки. Відносна щільність коливалась в межах від 1 до 3,5 екземплярів на 1 пробу.

Розраховуючи абсолютну щільність, ми виходили з того, що загальна площа досліджуваних ділянок становила 5 га. В результаті обрахунку ми отримали абсолютну щільність кліща в досліджуваному біотопі. Як видно з отриманих результатів, показники абсолютної та відносної щільності вказують на нерівномірний розподіл виду на досліджуваній території.

Найбільший коефіцієнт зустрічності спостерігався на дослідних ділянках №1 (16,7%) та №2, найменші – №5 (6,7%).

Найбільша кількість кліщів спостерігалась в тих дослідних ділянках, які характеризувались достатньою зімкненістю крони і помірною вологістю. Найбільша ступінь зустрічності спостерігалась в дубових і в дубово-грабових асоціаціях, вільховиках, ялиново-широколистяних насадженнях. Менша кількість кліщів спостерігалась на ділянках ольсового мілколісся зі слабким розвитком трав'яного покриву і просіками не більше 10 метрів.

Такий нерівномірний розподіл кліща в біотопі можна пояснити тим, що він напряму залежить від коливання чисельності ссавців (гризунів, хижих тощо), в деякій мірі від деревних та чагарникових насаджень, наявності підстилки тощо.

Сезонна динаміка чисельності *Ixodes ricinus* L. на тваринах в різні роки і в залежності від природніх географічних і екологічних умов різна. Зазвичай, личинки і німфи *Ixodes ricinus* L. активні весь сезон (починаючи з березня) з макси-

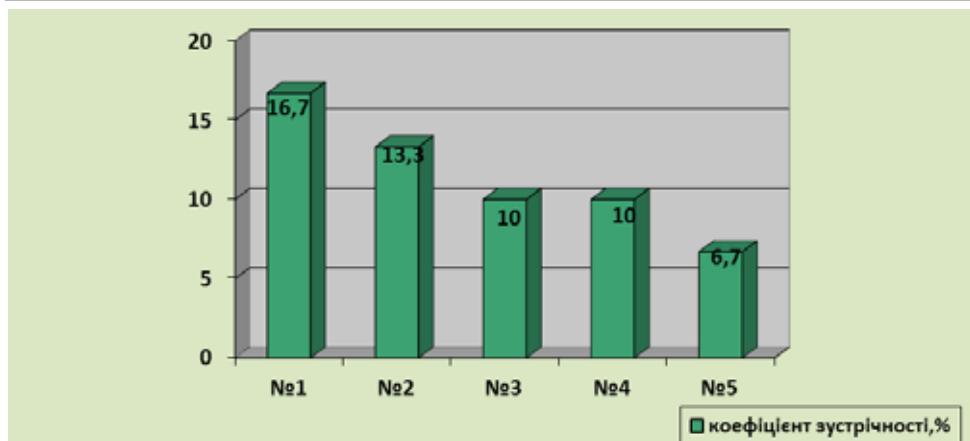

Рис. 2. Показники коефіцієнту зустрічності *Ixodes ricinus* (L.)

мумом закліщування в травні – червні, повторно в кінці літа та восени (серпень – вересень).

Наші дослідження показали, що напади дорослих кліщів *Ixodes ricinus* L. на собак, велику рогату худобу та людину спостерігається з ранньої весни (кінець квітня) до кінця листопаду. При цьому динаміка чисельності дорослих кліщів може бути представлена у вигляді двох вершинної кривої з максимумом весною (більш високий) і восени (більш низький) в серпні – вересні.

Дослідження, які були проведені в біоценозах Малеого Полісся, показали, що в природі, в місцях випасу худоби, на собаках, в травні і в червні зустрічались у великій кількості голодні статевозрілі особини (57,7%), а в червні – тільки німфи. Мінімальна кількість кліщів спостерігалась у другій декаді серпня.

Дослідження показали, що головними господарями голодних кліщів з домашніх тварин були велика рогата худоба, собаки. До другорядних можна віднести коня, вівцю, кішку, козу.

Аналізуючи ступінь насиченості кліщів на тваринах, ми можемо стверджувати, що найбільшу нападають на домашні тварини, в основному, самки і німфи, в залежності від періоду їх активності. Самці нападають менше, вірогідно, це пов'язано з тим, що вони переважно харчуються на дрібних гризунах.

Висновки. В результаті польових досліджень були встановлені популяційні показники *Ixodes ricinus* L. (щільність, зустрічність, поширеність).

Встановлено, що закліщування тварин широко варіює в залежності від кількості кліщів, які нападають на тварин, і залежить від температури середовища, тому ступінь закліщування тварин є індексом стану погоди, ніж показники істинної щільності кліщів в біотопі.

Кліщі *I. ricinus* L. часто зустрічаються на тих тваринах, які знаходяться з ними в одному ареалі. Напад кліщів на тварин приходився на весну – початок літа. Чисельність кліщів в біоті прямопропорційно пов'язана з фактором живлення.

Чисельність популяції іксодових кліщів напряму залежить від природно-кліматичної зони, мікрокліматичних умов біоти, стану біоценозу і чисельності популяції тварин, на яких проходить процес закліщування.

Список використаної літератури

1. Беклемишев В. Н. Медицинская энтомология: Учебник / В. Н. Беклемишев – М.: Высшая школа, 1949 – 248 с.
2. Волцит О. В. Биологическое разнообразие иксодовых клещей и методы его изучения. / О. В. Волцит – М.: Зоологические исследования, 1999 – 98 с.
3. Сердюкова Г. В. Наставление для сбора иксодовых клещей в районах их северного распространения в СССР. / Г. В. Сердюкова – АН СССР, 1952 – 138 с.
4. Фасулати К. К. Полевое изучение наземных беспозвоночных. Изд.2. Учебное пособие для университетов. / К. К. Фасулати – М.: Высшая школа, 1971 – 424 с.

Liauchuk K.A.

kandydat nauk ekonomicznych,
profesor zdrowia i bezpieczeństwa życia.
Dneprodzerzinski Państwowy Uniwersytet Techniczny

Hurieva Y.G.

student
Dneprodzerzinski Państwowy Uniwersytet Techniczny

EKOLOGICZNE WYCHOWANIE

Słowa kluczowe: ekologiczne wychowanie; oświecenie ekologiczne; edukacja ekologiczna; przyrodniczo-ochronna działalność; ekologiczna kultura.

Problemy ekologiczne mają w sobie charakter globalny i stwarzają zagrożenie dla życia całej ludzkości. Wysoki poziom promieniowanego, chemicznego zanieczyszczenia środowiska, katastrofa w Czarnobylu, antropogeniczne zmiany doprowadziły do utraty ogromnej powierzchni użytków rolnych, zniknięcie wielu klas, rodzajów i gatunków roślin i zwierząt, zwiększenie zachorowalności i śmiertelności ludności. Przez nieprzemysłane wykorzystanie zasobów naturalnych powstał kryzys ekologiczny, który zmusza ludzi zmienić swój stosunek do środowiska. Poprawy ekologicznego stanu przyczynia się ekologiczne wychowanie, które jest osobnym kierunkiem teorii i praktyki pedagogicznej.

Ekologiczne wychowanie – to systematyczna pedagogiczna działalność, mająca na celu rozwój kultury interakcji człowieka z naturą. Przewiduje pogłębienie, usystematyzowanie, zrozumienie i wykorzystanie wiedzy ekologicznej, tworzenie umiejętności współdziałania z naturą, powoduje pragnienie chronić i poprawiać stan środowiska zewnętrznego[5]. Treści kształcenia polega na uświadomieniu sobie tego, że człowiek istnieje w środowisku naturalnym, a więc musi zachować go integralność, czystość, harmonię. Ekologiczne wychowanie nie jest możliwe bez gruntownej umiejętności rozumieć ekologiczne zjawiska, wyciągnąć wnioski na temat stanu natury, rozwijać metody mądrą interakcji z nią.

Celem ekologicznego wychowania jest kształtowanie u osobowości, poczucia odpowiedzialności za przyrodę, świadomości ekologicznej i myślenia. Warunkiem tego są ekologiczne wiedzę i umiejętności, konsekwencją – ekologiczne światopogląd. Świadomość ekologiczną, jak moralną kategorię, należy wychowywać u dzieci od najmłodszych lat[8].

Ekologiczne wychowanie tworzy ludzką kulturę ekologiczną, która przewiduje głęboką znajomość środowiska (naturalnego i społecznego), ekologiczny styl myślenia i odpowiedzialne podejście do przyrody, udział w działalności środowiskowej ukierunkowanej na celu zapobieganie globalnej katastrofy ekologicznej.

Jeśli dokładnie traktować proces ekologicznego wychowania, to istnieją trzy względnie niezależne, zarówno przez metodów i celów, składniki: oświecenie ekologiczne, edukacja ekologiczna oraz własne ekologiczne wychowanie. Komponenty te są powiązane ze sobą etapy w procesie ciągłego ekologicznego wychowania człowieka[1].

Pierwszym składnikiem wychowania ekologicznego jest ekologiczne oświecenie. Tworzy podstawową, elementarną wiedzę na temat konkretnej interakcji pomiędzy społeczeństwem i naturą, przydatność osoby do pozostania w środowisku, a także wpływie ludzkiej

działalności przemysłowej na otaczający świat. Jego zadaniem jest tworzenie gospodarskiego poziomu świadomości ekologicznej. Pomimo faktu, że ten poziom jest tylko pierwszy krok, i nie przewiduje wiedzy i umiejętności logicznie uformowaną i systematyczną, on jest wymagany do dalszego pogłębiania i doskonalenia zdobytą wiedzę do następnego poziomu.

Drugim składnikiem jest edukacja ekologiczna – psychologiczno-pedagogiczny proces wpływu na człowieka, który tworzy głębszy teoretyczny poziom świadomości ekologicznej. Na tym poziomie, tworzą się usystematyzowane wiedzę na temat różnych aspektów interakcji pomiędzy przyrodą i społeczeństwem, ich jedności i niezdolność istnieć oddzielnie, tworzą wspólne umiejętności zarządzania środowiskowego. Celem edukacji ekologicznej jest uzbrojenie człowieka wiedzą z zakresu nauk przyrodniczych, technicznych oraz nauk społecznych, i tworzenie podstaw do rozwoju trwałych poglądów, przekonań, o odpowiedzialności człowieka za przyszłość całego świata.

Ostatnim składnikiem jest własne ekologiczne wychowanie – psychologiczno-pedagogiczny proces, który tworzy u człowieka nie tylko wiedzę naukową, ale i pewne przekonania, zasady moralne, system ekologicznych wartości. Zakłada ono rozwój u człowieka umiejętności opracowania działań ochrony środowiska w celu rozwiązania problemu globalnego kryzysu ekologicznego i jest bezpośrednio zaangażowanych w ich realizację bezpośredniego udziału w ich realizacji. Na tym poziomie jest już określona postawa stylu życia, zachowania w dziedzinie ochrony środowiska i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych, uzyskuje się główny cel ekologicznego wychowania, a mianowicie tworzy się kultura ekologiczna.

Biorąc pod uwagę te składniki, staje się jasne, że system wychowania ekologicznego nie może być tylko etapem w życiu człowieka, w ciągu całego życia powinien odbywać się proces poznania i doskonalenia kultury życia człowieka w środowisku, w celu spełnienia wymogów równowagi i naukowo instrumentalnych wymagań symbiozy.

System wychowania ekologicznego zakłada uwzględnienie najważniejszych go aspektów:

- krajowego i regionalnego podejścia do wyboru materiału nauczania ekologicznego kierunku;

- humanistyczną orientację i zwiększenie roli czynników środowiskowych w rozwiązywaniu problemów globalnych (racjonalnego korzystania z zasobów naturalnych, zapewnienia ludności ekologicznie żywności, ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami przemysłowymi i odpadami);

- utrzymanie zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka; – obiektywizmu w odkrywaniu podstawowych ekologicznych przepisów i pojęć, które dają podstawy do uznania środowisko nauki, która rozwija się, starając się rozwiązywać problemy środowiska;

- połączenia pomiędzy nabytymi ekologicznymi wiedzy i życiem, ujawnienie ich wartości[5].

W pedagogicznej nauce jasno określone podstawowe zasady wychowania ekologicznego tworzenia kultury ekologicznej. Należą do nich:

- zasada podejścia interdyscyplinarnego, który wymaga dokładnego określenia miejsca i roli każdego przedmiotu w całą systemie edukacji ekologicznej;

- zasada systematyczności i ciągłości nauki ekologicznego materiału, co jest realizowana pod warunkiem uwzględnienia stopni wykształcenia (początkowego, podstawowego, pełnego wykształcenia średniego), wieku i indywidualnych cech uczniów;

– zasada jedności intelektualnego i emocjonalnego postrzegania w etudzie i realizacji praktycznej działalności w środowisku;

– zasada powiązania globalnego, krajowego i lokalnego podejścia do badania problemów ochrony środowiska w procesie edukacyjnym[6].

Cel wychowania ekologicznego jest realizowany przez system zadań:

– tworzenie systemu wiedzy o ekologicznych problemach współczesności i sposobach ich rozwiązania;

– tworzenie u człowieka celowego ekologicznego zachowania, zdrowego stylu życia, harmonia istnieniaw środowisku;

– rozwój praktycznych umiejętności z badań, oceny stanu i poprawy środowiska w swojej miejscowości;

– rozwój pragnienia do aktywnej działalności i podstaw globalnego ekologicznego myślenia z ochrony środowiska[7].

Tak wiele naukowców-pedagogów rozważają system wychowania jako zjawisko społeczne, które zawiera w sobie przekaz doświadczeń z naturą od jednego pokolenia ludzi – drugiemu. Jednak pogląd ten nie wspierają wszyscy naukowcy, ponieważ środowisko naturalne rozwija się nie tylko dzięki społeczeństwu, ale i w procesie indywidualnego rozwoju.

Biorąc pod uwagę proces wychowania ekologicznego w ogólnym sensie można stwierdzić, że polega on u twarzenie człowieka jako nośnika określonego typu kultury interakcji z otoczeniem pod wpływem różnych czynników środowiskowych.

Osiągnięcia celu wychowania ekologicznego sprzyjają różne formy współpracy osoby z naturą: wakacje ochrony przyrody, kampanie, festiwałe, wycieczki, rozmowy, konferencje, lekcje, debaty, zbiorowe twórcze sprawy, turystyka, warsztaty ochrony środowiska i inne. Używają się różne środki: folklor, środowisko, filmy, książki popularno-naukowe, zdjęcia, wideo i inne[4].

Przyrodniczo-ochronnu działalność możliwo wykonywać tworząc: leśnictwa, ogrodnictwa, łowiectwa gospodarki, grupy „pogotowia” zwierzęta i ptaki, naturalistyczne kubki, kluby, towarzystwa naukowe, ekologiczne wyprawy i wycieczki[6].

Poprawy efektywności wychowania ekologicznego przyczynia się jego ścisły związek z tradycyjnym ludowym wychowaniem miłości do natury. Ludowa, wychowawcza mądrość z łóżećka pielęgnowała w każdym dziecku poczucie harmonii człowieka i natury. Natura zawsze kojarzyła się w go głowie, jak Matka-Bereginya, a Słońce, Ziemia i Woda były „świętymi”. Dzieci od dzieciństwa uczyli się sadzić i starannie dbać o ogródnych i ziarnych zbóż, krzewy, drzewa, ostrożnie odnosić się do ptaków, dzikich zwierząt, owadów i gadów, zrozumieć naturę jak żywy organizm kompleksowy, żyjący według własnych praw, których nie można naruszać[7].

Wynikiem wychowania ekologicznego powinna być utworzona ekologiczna kultura człowieka, która zdefiniowana kompleksową znajomościu pogłębionej wiedzy o środowisku, obecność wartości ideologicznych, stylu ekologicznego myślenia i właściwego podejścia do przyrody i swojego zdrowia, nabywanie umiejętności i doświadczenie w rozwiązywaniu problemów środowiskowych, bezpośredni udział w środowiskowej pracy, aby przewidywać ewentualne negatywne skutki działania naturalnego i transformującej człowieka. Każdy powinien uświadomić sobie, że musimy żyć pod hasłem „Myśleć globalnie – działać lokalnie” (motto organizacji ekologicznej międzynarodowej Greenpeace).

Literatura.

1. Aslamowa J., Wexlarsky R., Komarsky K., Pszeniczny S. Problemy i konceptualne idei edukacji ekologicznej i edukacji na Ukrainie. — Ojkumena. — № 1.—s. 87.
2. Wołkowa N.P. Pedagogika. — K.: wydaw. centrum „Akademia”, 2001. — s. 576.
3. Rzestova N.S. Stan wychowania ekologicznego dzieci i młodzieży // Szkoła podstawowa. — 2002.— № 10-11.— s. 31-37.
4. Iwanowa O. Kształtowanie kultury ekologicznej // Szkoła podstawowa. -1998. — № 8.—s. 40-42.
5. Kowalczyk R. Wychowanie świadomości ekologicznej // Szkoła podstawowa. -1999.—№ 10. — s. 17-19.
6. Pustoswit G. P. Teoretyczne i metodyczne podstawy edukacji ekologicznej i wychowania uczniów klasów 1-9 w pozaszkolnych placówkach oświatowych: Monografia. — Ługańsk: Alma mater, 2004. — s. 540.
7. Resnick L. Tradycje narodowe stosunku do natury jako metoda wychowania ekologicznego // Szkoła podstawowa. — 1998. — № 7. — s. 23-24.
8. Yagupow W. W. Pedagogika: Samouczek. — K.: Łybid, 2003. — s. 560.

Рудь О.Г.

кандидат ветеринарных наук,
доцент кафедры биологии
Рівненського державного
гуманітарного університету

Романюк А.В.

бакалавр биологии
Рівненського державного
гуманітарного університету

ЭНТОМОФАУНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ СЕЛА БОРИСІВ ІЗЯСЛАВСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стан популяції комах є комплексним дослідженням видового складу, географічного поширення, особливостей біології ентомофауни сільськогосподарських угідь села Борисів Ізяславського району Хмельницької області. Результати роботи значною мірою доповнюють наші знання про якісну та кількісну характеристику показників популяції ентомофауни. Отримані оригінальні дані можуть бути використані у подальших дослідженнях для з'ясування основних напрямів морфологічних і екологічних змін ентомофауни сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: ентомофауна, популяція, ентомологічний сачок, щільність, ступінь зустрічності, домінування.

УДК 574.3:502.72 (477.81)

ЭНТОМОФАУНА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ УГОДИЙ СЕЛА БОРИСОВ ИЗЯСЛАВСКОГО РАЙОНА ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Рудь О.Г., Романюк А.В.

Ровенский государственный
гуманитарный университет,
г. Ровно

Состояние популяции насекомых является комплексным исследованием видового состава, географического распространения, особенностей биологии энтомофауны сельскохозяйственных угодий села Борисов Изяславского района Хмельницкой области. Результаты работы в значительной степени дополняют наши знания о качественной и количественной характеристике показателей популяции энтомофауны. Полученные оригинальные данные могут быть использованы в дальнейших исследованиях для выяснения основных направлений морфологических и экологических изменений энтомофауны сельскохозяйственных угодий.

Ключевые слова: энтомофауна, популяция, энтомологический сачок, плотность, степень встречаемости, доминирование.

Вступ. Популяції різних видів об'єднуються в системи більш високого рангу – співтовариства або біоценози, які можна визначити, як організовану групу популяцій рослин, тварин і мікроорганізмів, що пристосувались до спільного проживання в межах певного простору. Масштаби біоценотичних угруповань організмів надзвичайно різноманітні – від угруповань на стовбурі дерева чи болотяної купини до біоценозу степу, лісу, поля і т.д. Проте будь-який біоценоз займає певну ділянку абіотичного середовища – біотоп. Кожному біотопу відповідає свій екологічний простір місце проживання, що визначає його видову насиченість, тобто ступінь складності структури.

Представникам класу Insecta властивий широкий спектр трофічних зв'язків, який прямо або опосередковано впливає на структуру біоценозу, і є одним з чинників суцесійних процесів. Саме тому ми й обрали дану тему для дослідження.

Метою досліджень було: вивчити кількісні і якісні характеристики представників комах в межах Ізяславського району.

Матеріали та методи дослідження. В роботі проаналізовані результати польових досліджень ентомофауни біоценозів околиць с. Борисів Ізяславського району Хмельницької області на протязі 2014-2015 років, згідно загальноприйнятих методик в прикладній ентомології з метою визначення видової приналежності та виявлення закономірностей розподілу ентомофауни на території досліджень. Основними категоріями за якими проводились кількісні та якісні оцінки видового складу і структури популяції комах в біоценозі були: *щільність, зустрічність, домінування.*

Власні дослідження. В результаті польових досліджень ми визначили екологічні характеристики популяцій кожного виду на даній території. В досліді було обстежено 20 га земельних угідь, що розташовувались на околицях села і включали пасовища, сільськогосподарські угіддя, присадибні ділянки.

Нами було визначено представників п'яти рядів. Найбільш чисельним виявився ряд Lepidoptera який налічував 210 особин. Інші ряди менш численні, так ряд

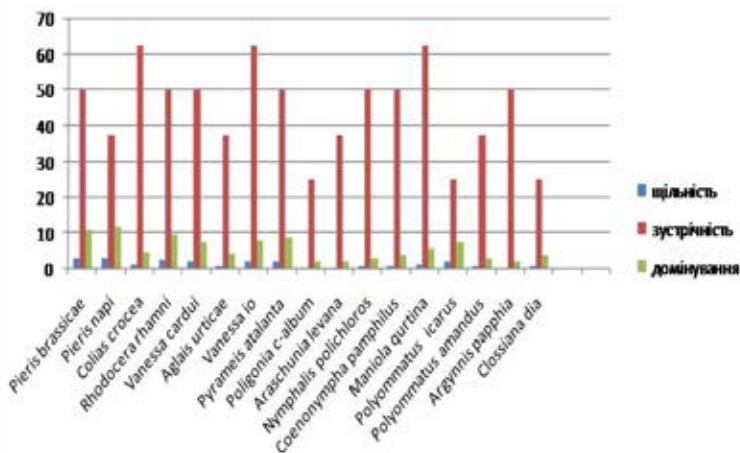

Рис. 1. Співвідношення щільності, зустрічності та домінування представників ряду Lepidoptera

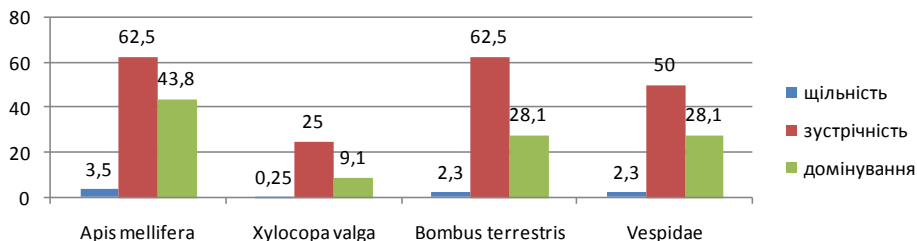

Рис. 2. Співвідношення щільності, зустрічності та домінування представників ряду Hymenoptera

Hymenoptera налічував 64 представники, ряд Coleoptera – 131, даний ряд виявився на другому місці за чисельністю. Ряд Hemiptera – 43, а ряд Orthoptera – 22 представники і є найменш чисельним з усіх визначених.

За результатами досліджень (рис. 1) можна стверджувати, що найбільшу щільність мають популяції – *Pieris napi* L. (3,1%) та *Pieris brassicae* L. (2,9%) зустрічність – *Maniola jurtina* L. (62,5%), а домінантними є також види *P. napi* L. (11,9%), *P. brassicae* L. (11,0%) та *Gonepteryx rhamni* L. (9,5%).

За результатами обрахунків показників популяцій (щільність, зустрічність та домінування) представників ряду Hymenoptera (рис. 2), можна стверджувати, що найбільш чисельно представлені види: *Apis mellifera* L., *Bombus terrestris* L., *B. lapidarius* L., *Vespula vulgaris* L..

Ряд Coleoptera представлений в даному біогеоценозі, за нашими даними, 131 екземпляром. Найбільш чисельними є популяції *Leptinotarsa decemlineata* L.,

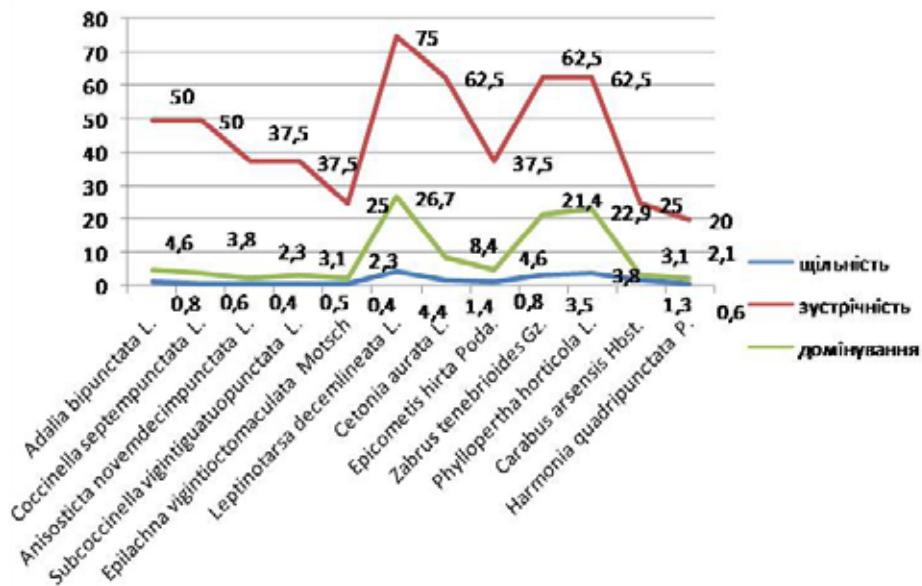

Рис. 3. Співвідношення щільності, зустрічності та домінування представників ряду Coleoptera

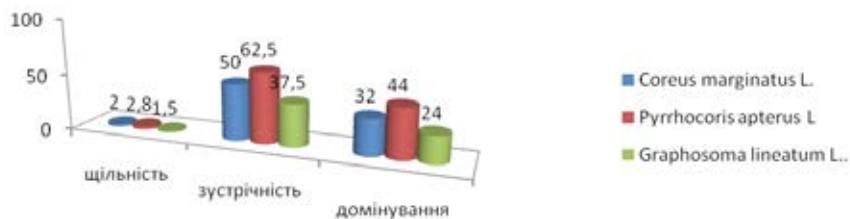

Рис. 4. Співвідношення шчыльнасці, сустрачнасці та дамінавання прадставнікў рэду Hemiptera

Anisoplia segetum Hbst., *Phyllopertha horticola* L. та *Cetonia aurata* L., менш чысельнымі – кокцінеліды *Harmonia quadripunctata* P., *Anisosticta novemdecimpunctata* L., *Subcoccinella vigintiquatuoripunctata* L. (рис. 3).

Рэд Hemiptera прадставлены трьома відамі, які ё досіць чысельнымі, што й зображана на рис. 4. Найбольш чысельнымі прадставнікамі ё *Coreus marginatus* L., *Pyrrhocoris apterus* L. та *Graphosoma lineatum* L..

Рэд Orthoptera прадставлены двума відамі які ё малочысельнымі, *Gryllotalpa gryllotalpa* L., што становіць ліше 0,25% за іх шчыльнасцю, натомісць *Gryllus campestris* L. ё больш чысельным і шчыльнасць цьго віду на дослідуванай тэрыторыі становіць 2,5% (рис. 5).

Вісновкі. За рэзультатамі нашых дослідувань найбольш чысельным ё рэд Lepidoptera, прадставлены 17 відамі, які належыць да 4 родін. На нашу думку цё пов'язана з найбольш спрыялівымі экалагі-фаўнісцічнымі умовамі (багатаю кормоваю базую, дастатнім рівнем мікрокліматічных умов та іншымі фактарамі), стійкасці організму да пэвніх фактараў та здатнасці данога віду да швідкай аадаптаціі.

Крім цьго намі булі візначены прадставнікі рэду Coleoptera (12), рэду Hymenoptera (4), Hemiptera (3) та найменш чысельным ё прадставнікі рэду Orthoptera, якік прадставлены ліше 2 відамі.

Кількісні та якісні характэрыстыкі папуляціі різніх відуў прадставнікў энтомофаўні слугуваці паказнікам стану наваколішньога сэрэдовішча і вікарыстоуваці ў якасці біоіндыкатарніх сістэм.

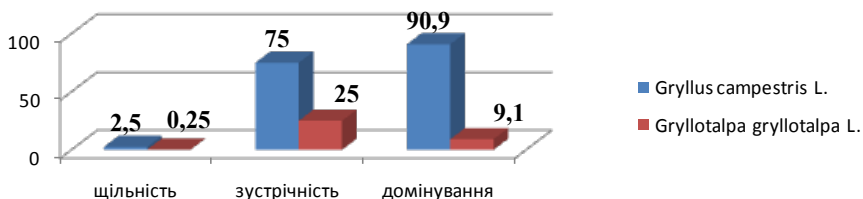

Рис. 5. Співвідношення шчыльнасці, сустрачнасці та дамінавання прадставнікў рэду Orthoptera

Список використаної літератури

1. Акимушкин И. И. Мир животных. Рассказы о насекомых/ И. И. Акимушкин // – М.: Мол. Гвардия. – 1975.
2. Алексеев С.К., Тиньгаева О.В. Божьи коровки (Coleoptera, Coccinellidae) широколиственных лесов заповедника «Калужские засеки»/ С. К. Алексеева// Известия Калужского общества изучения природы местного края. Кн. 5. – Калуга, 2002. – С. 172-179.
3. Бей-Биенко Г.Я. Общая энтомология / Г. Я. Бей-Биенко // Учебник для университетов и сельхозвузов. – 3-е изд., доп. – М.: В.Ш., 1980. – 416 с.
4. Яхонтов В.В. Экология насекомых./ В. В. Яхонтов // М., «Высшая школа», 1964. 340 с.

Mykhailo Tanasiuk

Lecturer,

The candidate of Geography Science,
Chernivtsy National University
named after Yuriy Fedkovych,
Chernivtsi, Ukraine

**GEOECOLOGICAL ANALYSIS OF FOREST-STEPPE LANDSCAPES
PRUT-DNIESTER WATERSHED
(WITHIN CHERNIVTSI REGION)**

Key words: landscape complexes, heavy metals, ecological estimation.

The territory of the Prut-Dniester watershed of Chernivtsi region belongs to forest-steppe type of landscapes. They are characterized by both common and distinguishing ecological-geochemical peculiarities.

The common features of the area: loess-like loam soils of different mechanical composition; the expansion of meadow forests with small forest patches; the availability of a number of terraces in the river valleys; erosion relief forms (gorges, ravines, valleys); predominance of climatic conditions of the forest-steppe type (warm and mild wet). Some physical-geographical regions of the Prut-Dniester area have distinguishing features, e.g. karst relief forms, steep rock slopes in the Dniester valley, landslide processes, swamped areas on the dikes etc.

Anthropogenic pressure of landscapes is reflected in accumulation of chemical elements in soils, plants, underground and surface waters and in the air.

Anthropogenic contamination leads to landscape complexes changes and changes in landscape components geochemical peculiarities. It's possible to estimate these changes in quantity or to determine ecological condition of this or that landscape component by analysing geochemical coefficients. Among showings of such estimation we can highlight clarks of concentration, coefficients of concentration, total showings of contamination etc.

The territory of the Prut-Dniester watershed within Chernivtsi region in a landscape-geochemical relation is presented by eluvial, neoluvial, trans-eluvial and super-aquatic by the geochemical landscapes of calcium and acid-calcium classes.

Properties of ground waters are the following: according to alkali-acid condition – neutral or low-alkali; according to the hardness category-hard and very hard ((through the presence of carbonate rocks); by the degree of mineralization- fresh ((0,6-0,8 mg/dm³) by the limited norms of mineralization- good; by the chemical composition – hydrocarbonate – calcium, more rarely – sulphate-hydrocarbonate – calcium, hydrocarbonate – sulphate – calcium sulphate – calcium and other.

The pH varies in the range of 6,6 to 7,1. Total hardness – from 12,0 to 13,7 mg-eqv/dm³. For rigidity, sanitary water exceeding chemical standards (10 mg-eqv/dm³), its maximum value characteristic super-aquatic elementary landscapes. Chloride concentration varies between 35,0 – 75,0 mg/dm³, and does not exceed the established norms. The content

of nitrites is 0,01 mg/dm³ and less nitrates – less than 0,2 mg/dm³, ammonium, 0,08 mg/dm³ or less, not exceeding standards. The concentration in groundwater heavy metals poorly expressed and changes at this level (mg/dm³): Pb to 0,007 – 0,010, Zn – 0,042-0,046, Cu – 0,011-0,019, Cd < 0,001 mg/dm³, not exceeding permissible norms.

The soil (ashed, dark gray, light gray and gray forest and meadow) is characterized by slightly acidic pH and neutral reaction, humus content in soils ranged from 3,2% (hilly ridge broad-forest landscapes) to 4,5% (meadow-steppe). More rich in micronutrients ashed and dark gray forest soils of the northern watershed areas, but their content does not exceed permissible norms and does not constitute environmental threats.

The average values of the heavy metals content in soils following (mg/kg): Pb 1,6-36,5, Cu 2,2-22,4, Cd of 0,01-0,1, Zn 4,4-86,3. The index of saturation of the soil cover of the heavy metals is changed from 0,82 (eluvial landscapes) to 1,31 (super-aquatic), i.e., the scattering occurs in the heavy metals eluvial elementary geochemical landscapes and their accumulation in super-aquatic.

The coefficients of lateral migration of higher for Pb, Cu and Cd in super-aquatic elementary geochemical landscapes, for Zn – eluvial and trans-eluvial. The coefficients of radial differentiation and migration indices indicate is migrated the heavy metals from with the upper horizons to source rocks.

The coefficient of concentration of Pb 0,42-2,80, Cu and Cd 0,72-2,62 and 0,2-7,5, Zn 0,40-5,52. Index of the intensity of soil pollution of the territory varies from 11,9 to 71,6. The highest this indicator has been observed in super-aquatic elementary geochemical landscapes. The total showings of contamination here is in the range of 1,2 to 3,0. The environmental risk factor for Pb content varies from 0,02 to 1,2, Cd – 0,01 to 0,14, Cu – 0,04 – 0,40, and Zn – 0,04 – 0,86.

Analysis of the biomass of the study area showed slight concentration heavy metals. The concentrations of heavy metals maintained in the following ranges (mg/kg): Pb 0,07-0,98, Zn 9,8 to 20,0, Cu 7,09-10,8, Cd 0,01 to 0,02. The maximum content of Zn, Cu and Cd characteristic eluvial, and Pb to eluvial, trans-eluvial and super-aquatic elementary geochemical landscapes. Biogeochemical anomalies in the study area are not detected.

Landscape complexes of the territory of the Prut-Dniester watershed within Chernivtsi region, in accordance with the specified environmental geochemical indicators do not exceed the maximum permissible concentrations, significant geochemical pollution were detected, which indicates their favourable ecological condition.

References:

1. Gutsuliak V.M. (1994), Geochemistry. – Chernivtsi: Ruta, – 82p.
2. Nature of Chernivtsi region / edited by K.I. Gerenchuka – Lviv: High School, 1978. – 160 p.
3. Tanasiuk M.V. Ecological-geochemical analysis and evaluation of rural geosystems mountain areas of Northern Bukovina (Ukraine) / M.V. Tanasiuk // Present Environment and Sustainable Development. – Iași: Edit. Univ. "A.I.Cuza", Romania. 2015. – Vol. 9, no.1 – P.129–138.

ПРИЁМЫ РЕПРЕЗЕНТАЦИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ В ИНТЕРНЕТ-СМИ. ОПЫТ СРАВНИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА

***Аннотация.** Путём сравнительного анализа русской и американской версий сайта популярного музыкального журнала «Rolling Stone» производится попытка выявить сходства и различия в приёмах и методах освещения событий мира музыки в пространстве современных интернет-СМИ.*

Ключевые слова: интернет-СМИ, музыкальная журналистика, приёмы и методы репрезентации, журнал «Rolling Stone».

Keywords: Internet-media, music journalism, techniques and methods of representation, «Rolling Stone» journal.

В настоящий момент тот факт, что читательская аудитория ввиду специфики веб-сайтов по-разному воспринимает материалы, размещённые в Интернете и в печатных СМИ, не вызывает сомнений. Учёт этой специфики естественным образом вызывает изменения в работе, приёмах и методах журналистов, создающих содержательное наполнение веб-ресурсов. Это характерно для всех сфер интернет-журналистики, в том числе и для музыкальной. Выявление подобных изменений, приёмов и методов выступает целью нашего исследования.

Музыкальные интернет-издания или музыкальные веб-сайты представляют собой разновидность ресурсов сети Интернет, основной задачей которых является распространение разнообразной информации музыкальной тематики в виде статей, рецензий, интервью, отчётов (текстовых, фото- и/или видео), объявлений и т. п. [1].

В качестве материала для сравнительного анализа были выбраны русская и американская версии сайта популярного музыкального журнала «Rolling Stone». Американский журнал «Rolling Stone», посвящённый музыке и поп-культуре, был основан в 1967 г. Янном Уэннером и музыкальным критиком Ральфом Глисоном. Сегодня издание выпускается в 16 странах мира, с 2004 г. – в России. Практически с первых лет своего существования имеет репутацию самого читаемого и респектабельного журнала о современной музыкальной индустрии. Русскоязычная электронная версия стремится соответствовать уровню оригинала, как печатного, так и электронного. Ей свойственны профессиональная журналистика, широкий охват стилей и направлений музыки, освещаемых в журнале, подробные и актуальные статьи.

Несмотря на то, что и русская, и американская версии сайта по сути являются интернет-представительством одного и того же журнала, при сравнении их структуры, содержания и оформления можно найти ряд различий. В плане технической реализации и дизайна американская версия по некоторым параметрам превосходит российскую (анимированное главное меню, ускоренный поиск материалов и т. д.). Однако отставание русской версии нельзя назвать существенным. Более того, на рус-

ской версии доступна важная возможность бесплатного прослушивания отдельных музыкальных произведений и целых альбомов, что является значительным преимуществом для любого сайта музыкальной тематики. Помимо этого, в русскоязычной версии лучше реализовано взаимодействие с популярными в России соцсетями.

Структурные отличия также выражены достаточно ярко. Обе версии сайта используют блочную структуру расположения материалов на главной странице, однако в американской блоки размещаются более хаотично. Русская версия уделяет значительное внимание печатному изданию журнала (рубрики «Свежий номер» и архив номеров с кратким обзором), в то время как на американской о «бумажной» версии «Rolling Stone» упоминается лишь в разделе «Subscribe» – «Подписка».

Главные структурные различия проявляются в рубрикации версий сайта. За исключением нескольких общих разделов (например, «Музыка», «Кино», «Рейтинги») основная масса рубрик в русской и американской версиях сайта не совпадают, что естественным образом сказывается на их содержательном наполнении. Более того, в русской версии «Rolling Stone» присутствует раздел «Почти знаменит», в котором публикуются статьи читателей ресурса, что позволяет аудитории сайта внести свой вклад в его наполнение.

Сравнивая содержательное наполнение обеих версий сайта, стоит отметить, что музыкальная повестка дня на них также значительно различается. Найти материалы по темам, встречающимся и в русской, и в американской версиях возможно, однако их доля сравнительно невелика, что вызвано национальными отличиями в читательских запросах аудитории.

В качестве примера такого материала рассмотрим статью, посвящённую выходу альбома «A Head Full of Dreams» группы Coldplay. Примечательно, что в русской версии «Rolling Stone» материал об этом событии появился 1 декабря 2015 г., а в американской – лишь тремя днями позже. По объёму обе версии статьи примерно совпадают, не доходя до отметки в 200 слов. Ни одна из версий статьи не является переводом другой, хотя разница в содержании незначительна. Оба текста обладают яркой образностью, присутствуют отдельные элементы музыкального «жаргона». Стиль изложения в русской версии более лёгкий, близок к разговорному, английская версия напротив, носит более книжный характер.

Список литературы

1. Бабенко С. А. Специфика подготовки электронного издания о музыке // От текста к печатному изданию: проблемы филологического анализа и редакторской подготовки [Электронный ресурс]: материалы II Регион. науч.-практ. семинара, г. Волгоград, 2013 г.
2. Чубай С.А. Ориентация на адресата как отражение традиций риторической культуры // XV Международная научно-практическая конференция «Современные концепции научных исследований». М., 2015. С. 155–157.

СУЧАСНИЙ ЖИВОПИС ЯК ПОЛЕ ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ МИТЦЯ

Ключові слова: мистецтво, живопис, художник, стиль, традиція

Key words: art, painting, artist, style, traditions

Тисячі людей у всьому світі відвідують безліч художніх виставок, на яких представлені світові шедеври. Безліч сучасних художників намагаються створити «особливі» твори та подати їх на розсуд глядачів, таким чином показати себе як митця, заявити про себе як про творчу особистість.

Сучасне мистецтво пережило безліч трансформацій, щоб прийти до нас саме в такому вигляді, яким ми бачимо його сьогодні. Та чи були ці перетворення злетом, чи, можливо, мистецький шар зазнавав падіння?

Спробуємо дати для себе відповідь на матеріалі найпопулярнішого та найдоступнішого для глядача виду образотворчого мистецтва – живопису. Здавна живопис вважали ремеслом, а художника – ремісником, що міг зобразити реальність такою, якою її хотів бачити замовник. Ще з давнини провідними сюжетами полотен були парадні портрети, з доби Ренесансу – пейзажі, що реалістично передавали всі тонкощі навколишнього світу, з XIX ст. – сцени з побуту людини. Головними образами картин художників були члени королівських сімей, військові різних рангів, судді, артисти, письменники тощо.

Піком зламу свідомості художника, змін у системі цінностей у сюжетних лініях в живописі стало XX ст. Особливо це відбувається в період появи фотомистецтва, завдяки якому реалістичне зображення дійсності в живописі поступово втрачає свій сенс. Імпресіоністи ламають стереотипи, закладені раніше майстрами, вони вже не ідеалізують образи, не зберігають чіткість форми, починають по-іншому відтворювати відчуття на полотні.

З появою фовістів, футуристів та авангардистів настають чергові серйозні зрушення у свідомості та сприйнятті митцями художніх образів. Розпочинається пошук нових способів вразити глядача, який триває досі, що і призвело до спірного сприйняття публікою живопису XXI ст.

Сучасний живопис розвивається в різних напрямках. У наш час у мистецтві продовжують співіснувати різні течії. Ми і нині захоплюємося роботами Сандро Ботічеллі, Караваджо, Мікеланджело, в яких образ людини створений так майстерно. Намагаємось хоч трошки доторкнутись до їх творчості, вивчаємо, як вони писали свої роботи, розуміємо, що краще самого майстра ніхто не напише картину в його манері. Ми можемо наблизитись до цього, але не більше, створюючи копію, вивчаючи оригінал. Та коли поціновувач споглядатиме таку роботу, навряд чи відчуге ті самі емоції, які отримає від оригіналу мистецького твору.

Те саме ми можемо сказати про неймовірно цікаві та неординарні образи Пабло Пікассо, «аморфні» предмети в роботах Сальвадора Далі, колористичні пошуки Анрі Матісса.

Тому сучасний художник намагається «знайти себе», саме ту краплю на-тхнення, що дасть йому змогу створити унікальну роботу і відчувати себе дійсно май-стром. Сучасний живопис розвивається в різних напрямках, для прикладу можемо виявити два, що домінують на даний момент. Перший – живопис як спосіб самовира-ження, що несе в собі повноту почуттів, емоцій та переживань самого творця. Полот-но стає певним засобом передачі духовного стану автора, розкриттям душі за допо-могою кольору, який стає домінуючим у живописі. Митець знаходиться в постійному пошуку, вживаючи все нові техніки, способи створення своїх творів. Живописні пол-отна спрямовані на асоціації та емоції глядача, на те, що кожна людина сприймає і бачить у творі мистецтва щось нове, властиве лише їй. Сучасний художник відчуває себе вільно, розуміючи, що його більше не обмежують рамками, що тенета принци-пів «можна» або «не можна» зображувати і яким чином це робити, розірвані.

Інша провідна ідея сучасного живопису – мотив боротьби. А саме боротьба з цензурою, соціальними та політичними проблемами в країні та світі, що виражаєть-ся в сюжетах, відтворених автором. Часом художник настільки захоплюється своєю свободою, що подає себе в спотворенні прекрасного – в аморальності, в деякій мірі навіть порнографічності та огидності робіт, які несуть у собі інтимні подробиці з життя суспільства та сцени насилля.

Художник стає певною мірою і підприємцем – враховує, що сучасна людина завжди буде цікавитись чимось новим та незвичайним. Він щоразу ніби намагається стрибнути вище голови, щоб обов'язково, хоч на мить, зацікавити своєю роботою, закарбуватись у пам'яті.

Наразі ми спостерігаємо таку ситуацію, що одностайної думки стосовно су-часного живопису немає, кожен бачить та відчуває його по-своєму. Він приносить у світ як позитивні, так і негативні емоції, і головним його призначенням є боротьба зі стереотипами та вільне вираження творчої особистості.

Литература

1. Босенко А. Случайная свобода искусства/А. Босенко. – К.: Химджест, 2009. – 584 с.
2. Криволапов М. Про мистецтво та художню критику ХХ століття/ М. Криво-лапов. – К.: Видавничий дім А+, 2006. – 268 с.
3. Склярєнко Г. Современное искусство Украины. Портреты художников/Г.Скля-ренко. – К.: Huss, 2015. – 344 с.
4. Современное искусство. – М.: Астрель, 2001. – 238 с.

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ ЗАПОРОЗЬКОГО ПРИАЗОВ`Я

Українська література ХХ століття пройшла різні етапи і періоди: революційний, воєнний, післявоєнний, пострадянський. Кожний етап характеризується своїми, йому притаманними, жанровими особливостями, своїми літературними героями які набули значного поширення у літературної творчості Запорозького краю.

Аналіз історичного розвитку української літературної критики ХІХ-ХХ ст. яскраво демонструє різну активність певних жанрів та їх вплив на літературний процес. Якщо на початку ХІХ ст. були популярні такі жанрові форми, як промови, відкриті листи, роздуми, то вже ближче до середини століття переважають оглядові та проблемні статті. У другій половині ХІХ ст. спостерігається активізація монографічних рецензій, літературно-критичних нарисів і монографічних статей [1; 43].

Метою даної статті є аналіз особливостей художньої літератури у культурному просторі Запорозького Приазов`я зі специфічним набуттям жанрового розмаїття.

Про жанр і стиль як основні літературознавчі поняття писалося багато, у тому числі і в українському літературознавстві, але їх послідовного, синтезуючого пристосування до історії української літератури таки не встановлено [3]. Головний виняток тут, безперечно, — «Історія української літератури» Дмитра Чижевського, що вийшла 1956 р., але була розпочата ще за 40-х років. Це справді виняткова (не тільки в контексті українського літературознавства, а й узагалі в світовому масштабі) спроба охопити історію — розвиток, різновиди, внутрішню динаміку — літератури лише за, так би мовити, іманентними критеріями; не суспіль громадських, політичних чинників, зв'язків тощо, а власне жанрів і стилів. В українському літературознавстві останніми роками приверталася увага, зокрема до питання жанру [1; 57].

Як стверджує В. Халізов, початок ХХ ст. характеризується широким використанням (подеколи домінуванням) малих жанрових форм, переважно есеїстичних. Домінуюча роль якогось одного жанру є симптоматичною, що свідчить про певні тенденції розвитку критики. Система жанрів відображає особливості соціального і культурного стану суспільства, статусу і ролі критики у ньому [7; 236]. У системі жанри взаємопов'язані, бо в них спільна соціальна й естетична тематика, функції, принципи, аналіз літературного процесу, способи виявлення особистісного начала, але кожен з них виконує своє завдання. Потреби суспільства іноді вимагають взаємопроникнення жанрів, що в свою чергу формує нові варіанти жанрових моделей, які дозволяють доволі гнучко й оперативно реагувати на нові явища соціального, ідеологічного і літературного життя. Власне аналіз таких жанрових систем дозволяє з'ясувати не тільки специфіку критичних жанрів, але може сприяти обґрунтуванню критеріїв періодизації історії літературної критики і класифікації її напрямів і течій [7; 239].

Як відомо, література України, як і вся європейська література початку ХХІ ст. яскрава, різноманітна, багата на сміливі знахідки і відкриття. Сучасний літератур-

ний процес складний, суперечливий, конфліктний. Один за одним з'являються нові твори письменників старшого покоління [4].

Як зазначає П. Гнатенко, все частіше на художній арені з'являються нові імена, твори яких викликають бурхливі й запеклі дискусії чи навіть скандали, нуртують громадську думку і часто епатують читача. Молоді письменники напружено шукають нових шляхів у літературі, гучно проголошують свої маніфести, часто гостро полемізуючи як з письменниками-попередниками, так і між собою [5; 78]. Отже, літературний процес буяє і в Запорозькому краї.

Запорізьке відділення Національної спілки письменників України було утворене 1 березня 1966 року Нині очолює Спілку поет Григорій Лютий. Письменницька організація бере активну участь у громадсько-політичному житті області, формуванні національної свідомості регіону, відродженні української культури, духовності взагалі.

Слід зазначити, що жанрове різнобарв'я літературного літопису Запоріжжя створюють справжні майстри. Поетичне слово представлене творчістю М. Лиходіда, віршами та поемами О. Абліцова, Марини Брацило, П. Вольвача, Любові Геньби, О. Гончаренка, В. Діденко, М. Ласкова, Г. Літневського, Г. Лютого, Тетяни Нещерет, І. Олексенка, В. Омельченка, А. Рекубрацького, Вікторії Сироватко, О. Стешенка, О. Фесюка, М. Шевельова, О. Шостака, романи й повісті М. Гомона, В. Ликова, О. Михайлюти, Г. Ніколаєва, П. Омеляненка, В. Черевкова, Б. Бездольного, мемуари О. Джигурди, творами для дітей та юнацтва П. Ловецького і О. Огульчанського, гумористикою М. Білокопитова, В. Чубенка, П. Юрика, критику І. Купріянова, П. Симоненка, В. Чабаненка, творами молодшого і зовсім молодого покоління запорізьких письменників.

Поетом з „абсолютним мовним слухом” називають О. Шостака. На жаль, тільки частково збереглася в пам'яті його ровесників експериментальна поема на десяти сторінках, яка була написана єдиним реченням. В творчості О. Шостака дуже сильно відчувається історична і фольклорна основа. Деякі вірші звучать немовби філігранна обробка народнописенної творчості, але своє кредо, яке висловлене в юності, поет зберіг на все життя.

Жанр лірики у творчості запорізьких майстрів поступово зростає у період 80-х років. Могутньо і потужно увійшли до літературних обріїв поети О. Стешенко і М. Лиходід. Дзвінки приголосьні у віршах О. Стешенка звучать ще дзвінкіше. А М. Лиходід наче хоче довести, що у поезії і глухі приголосьні можуть бути дзвінками.

По-справжньому поетичний жанровий процес почав зростати коли на літературному горизонті Запоріжжя з'явилися вірші зовсім юного А. Рекубрацького (1975 р). У Запоріжжі розквітло ціле гроно молодих та талановитих поетів і поетес. Це насамперед О. Шостак, Г. Лютий, О. Абліцов, Г. Літневський, В. Моруга, В. Сироватко та ін.

Чи не найважливішим відкриттям юних, надзвичайно талановитих письменників було відкриття, а точніше – розвиток у новому контексті понять „образ” та „образне мислення”, які промінили у світ найжиттєздатнішими і, мабуть, вічними, конкретночуттєвими формами відображення дійсності. Причому, шукали вони цей образ не у високих, а в звичайних, буденних, явищах, висловлюючи його у віршах. Жанри поезії мають дивну властивість – вони не старіють. І ця ознака характерна для цілої когорти молодих запорізьких пост шістдесятників [6; 67].

Поетичний цех Запоріжжя був і є могутнім струмком у річищі всієї української поезії – відбувся процес накопичення літературної енергії в новому поколінні, і вже на початку нового тисячоліття столичні літературні видання „Літературна Україна”, журнали „Дзвін”, „Київ” та інші відзначили появу запорізької літературної школи.

Як вважає І. Акіншина, ніхто із постшістдесятників не піддався спокусі писати в значно легшому жанрі поп-літератури. Вони продовжують ставити перед собою високе і, можливо, ще не здійснене завдання: література повинна будувати особистість, а не руйнувати її [2]. Безумовно, що й їхні учні, які гучно заявили про себе на всеукраїнській літературній арені – М. Брацило, П. Вольвач, Л. Геньба, В. Сироватко, які починали працювати у жанрі поезії, заслуговують високих оцінок. Так А. Рекубрацького вразила амплітуда мислення молодого поетеси М. Брацило. Вона гучно дебютувала збіркою „Хортицькі дзвони” і встановила своєрідний рекорд – у дев’ятнадцятирічному віці її одногослосно прийняли до лав Національної спілки письменників України. Вибуховим був також дебют П. Вольвача, якого одразу підтримав Г. Лютий. За першу книгу „Маргінес” П. Вольвачу присудили премію імені Василя Симоненка, а це, вважає, рівнозначно званню „Кращий молодий поет України”.

Важливо відзначити й те, що різножанрові твори письменників Запорозького краю – назавжди увійдуть в українську літературу, створюючи обрис регіональної літератури. Літературні матеріали відкривають нам історію і сучасний навколишній світ Запорізького Приазов’я.

Отже, розглядаючи жанри у літературі Запорозького краю, необхідно враховувати не лише формально-змістові ознаки того чи іншого жанру, але і взаємозв’язок усіх жанрів. Особливу увагу треба звернути на виявлення специфіки одного жанру в порівнянні з іншим. Жанрова спадщина творів літературних митців Запорізького краю тягнє до лірики, сповненої філософських роздумів і суто емоційних відчуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Д. Українська культура / Д. Антонович. – К.: Либідь, 1993. – 588 с.
2. Акіншина І. М. Жанрово-стильові особливості художньо-біографічної прози 80 – 90х років ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 01. 01 “Українська література” / І. М. Акіншина. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.
3. Білоус Б. П. Становлення давньоукраїнських літературних жанрів (за концепціями ХІХ – ХХ століть): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 01. 01 “Українська література” / Б. П. Білоус. – К., 2005. – 20 с.
4. Бернадська Н. І. Теорія роману як жанру в українському літературознавстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10. 01. 06 “Теорія літератури”. – К., 2005. – 36 с.
5. Гнатенко П. І. Український національний характер / П. І. Гнатенко. – Д.: Поліграфіст, 2000. – 104 с.
6. Гончар О. І. Українська література передшевшенківського періоду і фольклор / О. І. Гончар. – К., 1982. – 193 с.
7. Халізев В. Е. Теорія літератури: [Учебник для вузов] / В. Е. Халізев. – М.: Высш. школа, 1999. – 400 с.

Бойчук Оксана Миколаївна,

старший викладач

кафедри методики викладання мистецьких дисциплін

Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії

ім. Т. Шевченка,

кандидат мистецтвознавства

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МУЗИЧНОГО ЖИТТЯ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ 1900-1939 РР.

Ключові слова/ Key words: культурне середовище/ cultural environment; музичне життя/ musical life; мистецька діяльність/ artistic activity; міжетнічні відносини/ interethnic relations; Тернопіль/ Ternopil.

Межа XIX-XX століть характеризується як період культурного відродження у різних сферах суспільного буття. Музичне життя Тернопільщини, вагомою частиною якого було хорове мистецтво, функціонувало й розвивалося у певному соціокультурному контексті. Значний вплив на розвиток музичної культури краю мала ціла низка чинників – геополітичного, етнічного, географічного, історичного – що впродовж XX ст. обумовлювали розвиток соціокультурного простору даної території.

Ґрунтовні праці, що висвітлюють особливості адміністративно-територіального формування території Тернопільщини, здійснено П. Гуцалом [2] та І. Дітчюком [3]. З їх досліджень дізнаємося, що формування кордонів краю бере початок з 1782 р., коли в складі Австрійської імперії з'явилася окрема адміністративно-територіальна одиниця – Тернопільський циркул, до складу якого входили центральні та східні райони сучасної області. Значно давнішими є землі Теребовлянщини (Теребовельське князівство – одне з трьох удільних князівств Галицької землі) і Крем'янецьчини (вперше зафіксовано як Крем'янецька волость Волинської землі у XIII ст. – галицько-волинський період української історії). Крім того, організаційно-територіальні функції раніше за Тернопіль мали міста Вишнівець, Збараж, Чортків, Шумськ, а разом з Тернополем отримали Бережани і Заліщики. До 1782 р. Тернопіль був провінційним містом на околиці Теребовельщини [3, с. 63].

У наступних роках територія Тернопільщини адміністративно ідентифікувалася як повіт Австро-Угорщини (1867-1914 і 1918 рр.), край і губернія Росії (в часи тимчасової військової окупації 1810-1815 і 1914-1917 рр.), воеводство Західно-Української Народної Республіки (1918-1919 рр.) та Польської Речі Посполитої (1920-1939 рр.) тощо. Конфігурація регіону постійно і суттєво змінювалася¹, аж до 4 грудня 1939 р., коли була зафіксована в сучасних межах адміністративної області Української РСР. У своїх дослідженнях І. Дітчук звертає увагу, що у радянській публіцистичній та

¹ Крім того, в період національно-визвольних змагань 1917-1921-х рр. Тернопіль був столицею Західно-української Народної Республіки (21 листопада 1918 – 2 січня 1919 р.) та Галицької Соціалістичної Радянської Республіки (15 липня – вересень 1920 р.); протягом 16-31 травня 1919 р у Тернополі перебувала Директорія – уряд і вище армійське командування Української Народної Республіки на чолі з С. Петлюрою, а у квітні 1944 р. м. Тернопіль став епіцентром воєнний дій, що своєю чергою призвело до значних втрат численних пам'яток культури тощо.

краєзнавчій літературі до визначення території області вживали терміни «Надзбруччя» або ж «Надзбручанський край». Дане найменування покликане було акцентувати значення річки Збруч, що деякий час виконувала функцію політичного кордону, однак цей топонім не став активно вживаним [3, с. 65].

Наслідком складного історичного розвитку Тернопільщини є межування на її теренах частин трьох великих етнографічних земель – Галичини, Волині та Поділля, що, своєю чергою, внесло музичне розмаїття в культурне життя краю. [3, с. 68].

Таким чином, умови розвитку українського мистецтва на Тернопільщині в період приналежності її території до Австро-Угорщини загалом можемо характеризувати як сприятливі. Не менш значимою в цьому сенсі була демократична форма правління монарха Франца-Йосифа I, період врядування якого був позначений позитивними змінами в культурному середовищі західноукраїнських земель. Як зазначає Б. Савак, «українці вважали його своїм захисником від подальшої колонізації» [5, с. 7], а у 1900 р. на Тернопільщині відбулися святкові концерти з нагоди 70-ї річчя народження цесаря [5]. Розвиток національної культури цього періоду був передбачений законодавчими документами імперії, де у ст. 19 конституції про загальні права зазначалося: «Усі народи держави рівноправні, і кожний народ має непорушне право зберігати і розвивати свою народність і мову» [4, с. 97]. Відтак, у період 1880-1910-х рр. українці пройшли етап культурного пробудження, що завершився формуванням національних рухів та створенням численних громадських об'єднань.

У 1920 р. частина західноукраїнських земель України були окуповані Польщею та підпорядковані адміністративно-територіальному устрою Польської держави. Відповідно до постанови від 3 грудня 1920 р. [7] «Королівство Галиції і Льодомерії поділяється територіально на окремі округи воеводські». Таким чином, територія Тернопільського воеводства займала більшу частину сучасної Тернопільської області, лише Кременецький, Шумський, Лановецький та північна частина Збараського районів входили до складу Волинського воеводства. Крім того, йому підпорядковувалася сучасна північно-східна частина Львівської області (Золочівський, Перемишлянський, Бродівський, Кам'яно-Бузький і Радехівський райони).

Незважаючи на зміну політичного устрою, концертні програми гастрольних колективів і надалі підлягали жорсткому контролю. Загалом, мистецький рівень хорових осередків був невисоким, однак українські громади підтримували їх та ідентифікували з частиною своєю національної культури.

Отже, вплив політичного чиннику на розвиток музичного мистецтва Тернопільщини загалом та хорового зокрема, без сумніву був вагомим, Політичні колізії та причетність до них тернопільських земель мала подвійний характер: з одного боку – деякі із вищезазначених подій були складовою вагомого етапу становлення української державності та водночас національної культури; з другого – насиченість політичного життя далеко не завжди позитивно впливала на перебіг та активізацію культурних процесів.

Вагомою подією суспільного життя Польської держави був Перший перепис населення, що відбувся у 1921 р. Про зайнятість мешканців Тернопільського воеводства у сфері мистецтва дізнаємося із графі «teatr, muzyka, widowiska i sport». Згідно статистичних даних кількість населення у воеводстві нараховувала 1 428 520 осіб, з яких лише 650 (0,045%) була працівниками мистецької галузі. Крім того, виокремлю-

ється кількість співаків – 116, музикантів – 313, акторів театру – 8 осіб тощо [9, с. 253], а також подаються статистичні звіти по вікових категоріях та віросповіданні.

Дещо по-іншому структуровані матеріали Другого перепису, що пройшов у 1931 р., відповідно до якого кількість населення становила 1 600 406 осіб. Про зайнятість у сфері музичного мистецтва дізнаємося із розділу «Н» під назвою «Szkolnictwo, oświata i kultura» [8], що складається із п'яти підрозділів:

- I. Szkolnictwo – Шкільництво;
- II. Wychowanie i oświata pozaszkolna – Виховання і освіта позашкільна;
- III. Nauka, literatura i sztuka – Наука, література і мистецтво:
Instytucje naukowe – Інституції наукові,
Literatura i sztuka – Література і мистецтво;
- IV. Prasa, wydawnictwa i czytelnia – Преса, видавництва і читальні;
- V. Widowiska – Видовища, вистави:
Widowiska – видовища, вистави,
Teatr i muzyka – театр і музика,
Kinematografy – кінематограф,
Cyrki – Цирки.

Як бачимо, статистичні дані в порівнянні в переписом за 1921 р., мають дещо узагальнений характер. Загалом, кількість населення що подається у даному розділі складає 10 772 осіб, з яких 9 947 – відводиться на освіту, тому ймовірно, що 825 осіб є показником зайнятості у мистецькій сфері [8, с. 292-293].

Фактор *географічного* розташування був сприятливим для мистецьких процесів на Тернопільщині, що великою мірою обумовлено безпосереднім сусідством із львівськими землями. Невипадково Бережанщина, маючи спільні з Львівщиною адміністративні кордони, протягом 1880-1920-х рр. була найбільш розвиненою місцевістю Тернопілля: тут було засновано в 1892 р. осередок «Бояну» (у Тернополі «Боян» створено лише в грудні 1900 р.); активно діяли просвітянські хоріві гуртки при читальнях товариств; значно частіше, ніж в інших містах, з концертами виступали творчі колективи Львова тощо.

Не менш важливим соціокультурним чинником розвитку музичного мистецтва досліджуваної території стали *міжетнічні відносини*, що були з одного боку особливо плідними та багатогранними, з іншого – достатньо складними й суперечливими. Як слушно зауважує учасник польського культурного товариства на Тернопільщині В. Ткач, коливання у цих стосунках «сягали від повного порозуміння та взаємодопомоги до взаємонесприйняття та взаємопоборювання» [6]. Кількісний показник наявності окремих етносів на Тернопільщині та водночас взаємозв'язки між ними визначалися тривалий час суспільно-політичним статусом території області. Зменшення частки українського етносу компенсувалося збільшенням кількості представників державницьких націй – німецької, польської, а також єврейської [1], що безумовно мало вплив і на сферу культури.

Література

1. Барна І. М. Етногеографічне дослідження регіону (на матеріалах Тернопільської області): автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.02 – економічна та соціальна географія / Барна Ірина Миколаївна. – Львів, 2005. – 19 с.

2. Гуцал П. З. Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини від X століття до сьогодні / Петро Гуцал // Регіональний річник'97. – Тернопіль: Збруч, 1997. – С. 226-236.
3. Дітчук І. На стику Галичини, Волині та Поділля / Ігор Дітчук // Історія української географії. – Тернопіль. – 2006. – Вип.13. – С. 62-75
4. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. / Олександр Добржанський. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574 с.
5. Найважливіші урочистості, які відзначала місцева школа і деякі інші події // Літопис Борщівщини. – Борщів, 1993. – Вип. 4. – С. 79-83
6. Ткач В. Культурно-освітня діяльність поляків Тернопільщини наприкінці XX – на поч. XXI ст. / Володимир Ткач // Мандрівець. – 2007. – № 2. – С. 47-51.
7. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z 1920 r. Nr 117, poz. 768
8. Drugi powszechny spis ludności z dn. 9. XII. 1921 R.. Województwo Tarnopolskie. – Warszawa, 1938. – 300 s.
9. Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Województwo Tarnopolskie. – Warszawa, 1921. – 278 s.

Галнікіна С. О.

доктор медичних наук, професор,
ДВНЗ “Тернопільський державний
медичний університет
Імені І.Я. Горбачевського” МОЗ України

Когут І. Й.

лікар дерматолог,
Комунальна установа
Тернопільської обласної ради
«Петриківський обласний
геріатричний пансіонат»

Павлишин А.В.

кандидат медичних наук, асистент кафедри,
ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет
Імені І.Я. Горбачевського” МОЗ України

ЛІКУВАННЯ КОНТАКТНОГО ДЕРМАТИТУ АСОЦІЙОВАНОГО З НЕТРИМАННЯМ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ВІДПРАВЛЕНЬ

Контактний дерматит (КД) являє собою запальний процес у шкірі, викликаний певними екзогенними чинниками при безпосередньому контакті. За механізмом розвитку розрізняють контактні прості (подразнювальні) та алергійні дерматити [1].

Проблема контактного дерматиту на сьогоднішній день стоїть досить гостро, 70% серед контактних дерматитів припадає на прості (подразнювальні) дерматити [4]. Прості КД виникають внаслідок контакту з первинним (облігатним) подразником навіть при одноразовому контакті з ним та розвиваються неімунологічним шляхом. Для виникнення простого дерматиту не є істотною наявність або відсутність чутливості шкіри до даного подразника – на перебіг дерматиту впливають тривалість контакту та концентрація речовини.

Наріжним каменем лікування КД асоційованого з нетриманням фізіологічних відправлень є усунення контакту з екзогенним подразником (випорожнення), що викликає розвиток дерматиту. Чисельні ферменти, які містяться у випорожненнях, сприяють розвитку подразнення та запалення, яке часто ускладнюється колонізацією *Candida albicans* та *Staphylococcus aureus*. Клінічно проявляється еритемою, папулами на набряклій основі, пустулами, інколи ерозіями [1,3].

Відомий спосіб лікування контактного дерматиту асоційованого з нетриманням фізіологічних відправлень полягає в тому, що уражена ділянка шкіри після контакту з сечею та калом відповідно до етапності спочатку очищується, а потім зволожується і захищається наступними лікарськими формами (ПЕГ-7-кокогліцериди, ПЕГ-40 гідрогенізована рицинова олія, феноксиетанол, тетранатрій ЕДТА, бензойна кислота, гліцерин, гліцерилу олеат, дегідрооцтова кислота, поліамінопропілу бігуанід, етилексилгліцерин, парфумерна композиція), які знаходяться на вологих серветках TENA Wet Wipes 3 in 1 [2-4].

Недоліком відомого способу є його недостатня клінічна обґрунтованість, яка випливає з того, що при поетапному застосуванні лікарських форм, на практиці, правильна послідовність їх нанесення часто порушується, що погіршує якість лікування контактного дерматиту, а комбінація багатьох діючих лікувальних середників в одному виробі підвищує ризик побічних явищ, які взаємосумуються.

Нами було запропоновано спосіб лікування контактного дерматиту, що полягає в введенні додаткового технологічного прийому, в якому дії спрямовані на застосування монокомпонентного препарату «Камфорна олія», який наноситься безпосередньо на уражену дерматитом шкіру, завдяки чому створюються оптимальні умови для попередження та лікування контактного дерматиту асоційованого з нетриманням фізіологічних відправлень.

Поставлене завдання вирішують шляхом застосування монокомпонентного препарату «Камфорна олія» (діюча речовина – камфора у концентрації 0,1 г в 1 мл препарату, а додаткова – олія соняшникова) з метою обробки ураженої контактним дерматитом шкіри, яка контактувала з сечею та калом. Препарат «Камфорна олія» замінє відомі полікомпонентні комбінації вищезгаданих лікарських форм на всіх етапах профілактики і лікування контактного дерматиту. Камфора має місцеву протизапальну та протимікробну дію, вона усуває свербіж і здійснює відволікаючу та знеболювальну дію, має дезодоруючий ефект. А соняшникова олія сприяє відновленню ліпідного шару на сухих і мацерованих ділянках шкіри, зменшує втрату води, внаслідок чого досягається зволоження шкіри. За рахунок гідрофобних властивостей олії створюється бар'єрний захист від агресивних факторів сечі і калу.

Пропонований спосіб лікування контактного дерматиту здійснюють таким чином: уражені ділянки шкіри очищують від випорожнень та обробляють камфорою за допомогою марлевих салфеток, просякнутих препаратом «Камфорна олія» після чого лишки препарату промокають сухою марлевою салфеткою до отримання легко жирного блиску поверхні шкіри.

Приклад 1. У хворої В. 77 років, внаслідок нетримання сечі і калу в аногенітальній та сідничних ділянках розвинувся дерматит, асоційований з нетриманням фізіологічних відправлень, який характеризувався вираженою гіперемією, поодинокими везикулами, папулами, ерозіями на поверхні шкіри. З метою лікування і профілактики прогресування дерматиту, асоційованого з нетриманням фізіологічних відправлень, за допомогою марлевих салфеток, просякнутих препаратом «Камфорна олія» проводилось очищення забруднених ділянок від випорожнень та подальше рівномірне змазування уражених ділянок та зон ризику пошкодження шкіри. Після нанесення препарату одягалися підгузки. Процедуру повторювали від 2 до 4 разів на добу, залежно від частоти і кількості випорожнень, які потребували заміни підгузків. На 10 добу лікування спостерігалось зниження активності дерматиту, зменшення інтенсивності гіперемії, числа везикул і папул, відбулась епітелізація ерозій.

Приклад 2. Запропонованим методом проведено лікування у 60 хворих на дерматит, асоційований з нетриманням фізіологічних відправлень в умовах геріатричного пансіонату. В усіх випадках спостерігалось зниження ступеня активності дерматиту, зменшення площі пошкодження, числа патологічних елементів висипань та епітелізація ерозій. Повна епітелізація ерозій наступала у періоді від 10 до 30 діб. Продовження застосування препарату «Камфорна олія» в профілактичному режимі

протягом 6 місяців виявилася ефективною, так як контролювала прогресування чи загострення захворювання, попереджувала пошкодження поверхні шкіри від агресивної дії сечі і калу.

Пропонований спосіб лікування контактного дерматиту асоційованого з нетриманням фізіологічних відправлень забезпечує суттєві переваги над відомим, адже застосування монокомпонентного препарату «Камфорна олія» сприяє відновленню ліпідного шару на сухих і мацерованих ділянках шкіри, зменшує втрату води, усуває свербіж і здійснює відволікаючу та знеболювальну дію, створюється бар'єрний захист від агресивних факторів сечі і калу. Протизапальна та протимікробна дія препарату забезпечує високий рівень лікувальної та профілактичної ефективності.

Література:

1. Мавров И.И. Основы диагностики и лечения в дерматологии и венерологии / И.И. Мавров, Л.А. Болотная, И.М. Сербина. – Харьков: Факт, 2007. – 791 с.
2. Proceedings of the Global IAD Expert Panel. Incontinence associated dermatitis: moving prevention forward. / Beeckman D., Campbell J., Chimentro D., Coyer F., Domansky R. // Wounds International. – 2015. – 21 p.
3. Incontinence-Associated Dermatitis: A Comprehensive Review and Update / M. Gray, D. Beeckman, D. Bliss // J Wound Ostomy Continence Nurs. – 2012. – Vol. 39. – № 1. – P. 61-74.
4. Prevention of incontinence-associated dermatitis in nursing home residents. / Lambert D. // Annals of Long-Term Care: Clinical Care and Aging. – 2012. – Vol 20. № 5. – P. 25 – 29.

Павлишин А.В.

кандидат медичних наук,
асистент кафедри,
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
Імені І.Я. Горбачевського»
МОЗ України

Славопас В.А.

магістр сестринської справи,
завідувач відділення сестринської справи
ПВНЗ «Медичний коледж»,
м. Тернопіль, Україна

ВІКОВІ ЗМІНИ ШКІРИ ТА СУЧАСНІ МЕТОДИ ЇЇ ОМОЛОДЖЕННЯ

Ключові слова: шкіра, вікові зміни, омолодження.

Keywords: skin, age changes, rejuvenation.

Всі ми старіємо, старіє і наша шкіра. Одними з ознак старіння шкіри є: зморшки, втрата пружності та еластичності. Шкіра обличчя – це не тільки показник віку людини, але і її здоров'я. Кожен мріє виглядати привабливо, але з часом, під впливом деяких факторів, шкіра втрачає свою естетичну привабливість. Шкіра, як один із найскладніших та багатогранних органів чутливо реагує на вік людини. Більш того, стан шкіри значною мірою визначає ступінь старіння організму людини.

Фізіологічне старіння шкіри можна визначити як «красиву старість». Рівномірний розвиток регресивних процесів в основних системах організму за нормальної старості спричиняє гармонійні зміни шкіри обличчя, шиї, рук. При цьому зберігається працездатність за умови відсутності сенильної деменції та дряхлості. Але окрім фізіологічного, існує передчасне старіння.

Розрізняють початкові стадії передчасного старіння:

– перший тип: «втомлене обличчя» – характеризується зниженням тургору, еластичності м'яких тканин обличчя та шиї;

– другий тип: «зморщене обличчя» – вкрите дрібними зморшками;

– третій тип: «деформоване обличчя» – спостерігається стареча деформація обличчя та шиї, основними ознаками цього типу є надмірний розвиток підшкірно-жирової тканини, масна пориста шкіра, яка поступово обростає жировими складками та «мішками», великі риси обличчя;

– четвертий тип: комбінований – тип раннього старіння обличчя (зниження тургору + зморшки + деформація обличчя);

– п'ятий тип: «мускульний» – характеризується незначним розвитком підшкірно-жирового шару, але значним розвитком м'язів обличчя, шкіра еластична, помірної вологості та жирності, малорухома, її неможливо взяти у складки.

До пізньої стадії передчасного старіння належать зміни шкіри на останньому етапі онтогенезу та поява цих змін в середньому та похилому віці;

– шостий тип: «старече або понуре обличчя» – комбінований тип, якому притаманні головні та другорядні ознаки старіння шкіри, глибокі атрофічні та дистрофічні зміни в усіх шарах шкіри з деформацією обличчя, шиї, рук. М'які тканини обличчя сухі, шкіра темніє, стає землисто-коричневою.

Основний фактор, який впливає на структуру шкіри – це дотримання здорового способу життя. Повністю вести здоровий спосіб життя можуть не всі люди. Тому, саме головне, потрібно відмовитися від найшкідливіших звичок, таких як куріння і надмірне вживання алкоголю.

Важливим етапом догляду за здоров'ям шкіри є сучасні методи омолодження: 1) апаратні; 2) ін'єкційні; 3) хірургічні.

До апаратних методик відносяться:

- Лазерне омолодження – це процедура, коли лазер проникає у внутрішні шари шкіри, при цьому не зачіпаючи верхній шар. Відразу ж після закінчення процедури можна помітити перші ознаки омолодження;
- Мікродермабразія чи мікрошліфовка – метод апаратного малоінвазивного розгладжування та омолодження шкіри за допомогою мікрокристалів діоксиду алюмінію. Це абсолютно безпечна речовина, яка не всмоктується шкірою.
- Мікрострумова терапія – використовуються середньочастотні струми, які викликають позитивний вплив на шкірний метаболізм: стимулюють регенерацію, відновлюють пружність і еластичність шкіри, м'язів і сполучної тканини.
- Вакуумно-роликовий масаж – апаратна корекція тонусу та контурів обличчя. Завдяки пульсації вакууму прискорюється виведення рідини і токсинів з міжклітинних просторів, покращується кровообіг, корегуються контури обличчя.

Ін'єкційні методи:

- Мезотерапія – введення в шкіру за допомогою мікроін'єкцій спеціальних препаратів, які сприяють омолодженню (біологічно активні речовини, препарати гіалуронової кислоти).
- Омолодження шкіри обличчя озоном – стимулює мікроциркуляцію, допомагає оновити підшкірну клітковину, покращує колір обличчя. Озон використовується в вигляді ін'єкцій в найбільш проблемні зони.
- Плазмоліфтинг – методика заснована на використанні власної плазми пацієнта, яка ін'єкційним шляхом вводиться в проблемні зони і активізує клітини сполучної тканини.
- Ін'єкції ботоксу – в ділянки помітних зморшок вводиться препарат, який виготовлений на основі високо очищених ботулотоксинів. Препарат проявляє локальний паралізуючий вплив на м'язи.
- Контурна пластика - це процедура перетворення контурів обличчя, форми та об'єму губ за допомогою підшкірних ін'єкцій філлерів.

Хірургічні методи

- Омолодження шкіри золотими нитками — це методика, в результаті якої золоті нитки пронизують верхній шар шкіри у вигляді сіточки і це сприяє додатковій виробленні колагену в шкірі обличчя. Шкіра робиться пружною, прибираються невеликі зморшки.

- Ліпофілінг – складна методика корекції вікових змін обличчя і контурів тіла, суть якої полягає в трансплантації (пересадці) власної жирової тканини пацієнта з однієї зони в іншу.
- Омолодження шкіри за допомогою пластичних операцій проводиться шляхом натягування шкіри (зморшки при цьому пропадають) і висічення її надлишків. Розрізи при таких операціях виробляються в природних складках шкіри, для того, щоб вони згодом були непомітними. Пластичні операції для омолодження шкіри проводяться на шкірі обличчя, шиї, грудей, живота, стегон, сідниць.

Велика різноманітність методик вказує на високий інтерес людства до здоров'я своєї шкіри та зовнішнього вигляду, позитивні психологічні наслідки догляду за собою покращують емоційний стан, підвищують самооцінку і загальну задоволеність життям.

Список літератури

1. Практическая косметология: учеб. пособие / И.И. Медведева. — 3-е издание 2013 год.
2. Аппаратная косметология / А.В. Левкович, В.С. Мельник -М.: Косметика и медицина, 2006
3. Фармацевтическая и медицинская косметология / С. И. Дмитрук -М.: Медицинское информационное агентство, 2007

ПРИНЦИПЫ ЛЕЧЕБНОГО ПИТАНИЯ ПРИ ОСТРОМ ИНФАРКТЕ МИОКАРДА

Ключевые слова/Keywords: диета/diet, инфаркт миокарда/ myocardial infarction, кардиология/cardiology

Диетология – наука, изучающая вопросы питания, в том числе больного человека. Диетология направлена на рационализацию и индивидуализацию питания, но в первую очередь – на обеспечение адекватности и безопасности питания.

Высокий уровень развития современной диетотерапии в подавляющем большинстве развитых стран мира свидетельствует о масштабной работе врачей по поиску наиболее удачных и эффективных средств и методов лечения больных с применением различных диет [1, с. 622].

Инфаркт миокарда – это патологический процесс, заключающийся в формировании некроза части поперечнополосатой мышцы сердца в результате тромбоза или продолжительного спазма ветви коронарной артерии [3, с. 250].

Питание больных с заболеваниями органов кровообращения, в частности, острым инфарктом миокарда, является не основным, но очень важным и обязательным лечебным мероприятием. Питание всегда должно соответствовать особенностям характера обмена веществ у данного человека. Питание больных в остром периоде инфаркта миокарда и в последующие периоды течения данного заболевания будет значительно отличаться, так как количественный и качественный состав рациона может оказать неблагоприятное воздействие на динамику заболевания: усилить или способствовать возникновению стенокардических проявления, аритмий, сердечной недостаточности, спровоцировать нарушения в системе желудочно-кишечного тракта [1, с. 628].

Прежде всего, пациенту следует обеспечить не только физический, но и психологический покой [3, с. 250].

Первые несколько дней следует практиковать частое питание маленькими порциями, при возникновении чувства тошноты – используются маленькие кусочки льда. Потребления большого объема пищи одновременно следует избегать [1, с. 628]. Ограничивают потребление продуктов, содержащих холестерин (печень, почки, жирные сорта мяса, желтки яиц) [2, с. 270].

Поскольку основной задачей терапии острого инфаркта миокарда в раннем периоде является максимальное снижение дополнительных нагрузок на сердце, вызванных в том числе пищеварительным процессом, первоначально, диета пациента должна быть ограничена 1000–1200 ккал/сут и содержать 60 г белков, 30 г жиров и 180 г углеводов [1, с. 629].

В первые 2-е суток необходимо давать в теплом виде (до 8 раз в сутки) фруктовые соки: морковный, абрикосовый, апельсиновый, яблочный, отвар шиповника, клюквенный морс.

Начиная с 3-их суток и на протяжении 5-6 суток, энергетическая ценность рациона повышается. Блюда готовятся в протертом виде без добавления соли. Прием пищи до 6-7 раз в сутки [3, с. 250].

Количество сахара в рационе не должно превышать 40-50 г в сутки, так как избыток сахара может способствовать прогрессированию ишемической болезни сердца.

Полезны различные овощи, фрукты, крупы. Они являются незаменимыми источниками витаминов В, С, РР, солей калия, магния, клетчатки [2, с. 270].

Основываясь на вышеизложенном, можно сформировать примерное однодневное меню для пациента с острым инфарктом миокарда:

1. Завтрак: каша гречневая протертая на молоке 90 г, творог протертый с сахаром 50 г, настой чернослива 100 мл;
2. Завтрак второй: яблочное пюре с сахаром 100 г, отвар шиповника 100 г;
3. Обед: бульон с яичными хлопьями 150 г, курица отварная 50 г, желе из черной смородины 125 г;
4. Полдник: тертая морковь с сахаром 100 г, отвар шиповника 100 мл;
5. Ужин запеченная рыба 85 г, плов с фруктами 180 г, чай с обезжиренным молоком 200 мл;
6. Ужин второй за 2 часа до сна: рыба отварная 50 г, чернослив размоченный 50 г, чай с лимоном 150 г.

На весь день: пшеничный хлеб 250 г, сахар 35 г [3, с. 252].

Список используемой литературы:

1. Барановский А.Ю. Диетология. СПб.: Питер, 2012. – 1024 с.
2. Гурвич М.М., Лященко Ю.Н. Лечебное питание. Полный справочник. М.: Эксмо, 2009. – 800 с.
3. Губергриц А.Я., Линевский Ю.В. Лечебное питание: Справ, пособие. К.: Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 398 с.

ПРИНЦИПЫ ЛЕЧЕБНОГО ПИТАНИЯ ПРИ ХРОНИЧЕСКОЙ СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ

Ключевые слова/Keywords: диета/diet, хроническая сердечная недостаточность/chronic heart failure, кардиология/cardiology

Диетология – наука, изучающая вопросы питания, в том числе больного человека. Диетология направлена на рационализацию и индивидуализацию питания, но в первую очередь – на обеспечение адекватности и безопасности питания.

Высокий уровень развития современной диетотерапии в подавляющем большинстве развитых стран мира свидетельствует о масштабной работе врачей по поиску наиболее удачных и эффективных средств и методов лечения больных с применением различных диет [1, с. 622].

Современное медицинское сообщество под термином хроническая сердечная недостаточность подразумевает патологический процесс, протекающий в течение относительно длительного временного отрезка и сопровождающийся нарастанием слабости сердечной деятельности, которая формируется в результате структурных и обменных нарушений в сердечной мышце [2, с. 274].

Лечебное питание должно проводиться с учетом комплексной оценки функционального состояния организма пациента, воздействовать на патогенетические механизмы, приведшие к возникновению заболевания, ориентироваться на степень выраженности декомпенсации сердечной деятельности и состояние гемодинамики [3, с. 254].

Особое внимание при изучении вопроса диетотерапии хронической сердечной недостаточности следует уделить объему жидкости, что потребляет пациент в течение суток. Традиционно больной ограничивался в приеме воды, но современные медицинские тенденции решительно против подобных мер. На сегодняшний день в случае компенсированной формы хронической сердечной недостаточности с адекватным диурезом не подразумевается ограничение пациента в выпитой жидкости, поскольку это в значительной мере способствует поддержанию метаболического равновесия организма.

Диетотерапия хронической сердечной недостаточности основана на следующих принципах:

- 1) дробный прием пищи (4-5 раз в сутки);
- 2) коррекция обменных нарушений и водно-солевого баланса;
- 3) потенцирование действия лекарственных веществ [3, с. 255];
- 4) снижение и исключение употребления блюд, способных вызывать возбуждение сердечно-сосудистой системы (чай, кофе, мясные бульоны, шоколад);

- 5) значительное содержание в продуктах питания пациента витаминов С и В [2, с. 274];
- 6) ограничение энергетической ценности рациона в первую очередь за счет жиров;
- 7) обогащение диеты липотропными веществами, благодаря введению в рацион достаточного количества полноценных белков богатых холином и метионином [3, с. 255];
- 8) значительное ограничение или полное исключение из рациона поваренной соли (2-4 г);
- 9) достаточное поступление в организм солей калия [3, с. 256];
- 10) исключается употребление жирных блюд, содержащих продукты расщепления жира (акролеин, альдегиды);
- 11) использование для улучшения переносимости бессолевой диеты таких специй как лавровый лист, петрушка, корица, тмин, ванилин, слабый раствор уксуса, лимонный сок;
- 12) исключается прием алкоголя [3, с. 258].

Исходя из вышеназванных принципов, можно сформировать примерное однодневное меню пациента, страдающего хронической сердечной недостаточностью:

1. Завтрак: салат из свежих овощей (огурцы, помидоры – по 100 г, гречневая каша 50 г, молоко 100 г;
2. Завтрак второй: сок из черной смородины 100 г;
3. Обед: суп картофельный)картофель – 200 г, молоко 50 мл, масло – 10 г), мясо отварное – 50 г с овощным гарниром (кабачки, картофель – 100 г);
4. Полдник: отвар шиповника 100 мл;
5. Ужин: котлеты картофельные (картофель – 200 г, яйца – ½, масло – 10 г, сметана – 20 г), мясо отварное 40 г;
6. На ночь: сок фруктовый – 100 мл или размоченная курага – 50 г. [2, с. 276].

Список используемой литературы:

1. Барановский А.Ю. Диетология. СПб.: Питер, 2012. – 1024 с.
2. Гурвич М.М., Лященко Ю.Н. Лечебное питание. Полный справочник. М.: Эксмо, 2009. – 800 с.
3. Губергриц А.Я., Линевский Ю.В. Лечебное питание: Справ, пособие. К.: Выща шк. Головное изд-во, 1989. – 398 с.

ЭТИОЛОГИЯ И ПАТОГЕНЕЗ МАРС В РАМКАХ НЕДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫХ НАРУШЕНИЙ СОЕДИНИТЕЛЬНОЙ ТКАНИ У ДЕТЕЙ

Ключевые слова: малые аномалии развития сердца, нарушения соединительной ткани.

Keywords: small heart anomalies, connective tissue disorders.

Малые аномалии развития сердца (МАРС) – это наследуемые или врожденные отклонения сердца от нормального анатомического строения не связанные с анатомо-физиологическими особенностями детского возраста, способные при определенных условиях стать причиной нарушений функции.

Эти аномалии могут возникать в рамках соединительнотканых дисплазий, как дифференцированных, так и недифференцированных. Основным различием является то, что в основе дифференцированных нарушений лежит четкий генетический дефект с определенным типом наследования (например, синдром Марфана), причиной же недифференцированных дисплазий являются мультифакториальные воздействия на плод в период его внутриутробного развития, способные привести к повреждению генетического аппарата.

Следует отметить, что закладка сердца человека происходит из мезодермы на 17 день развития зародыша и развивается на протяжении всего внутриутробного периода. Во время беременности наблюдается ряд физиологических особенностей кровообращения плода, например, наличие сосудистых коммуникаций, в частности, овального окна. Эти коммуникации созданы для того, чтобы кровь, оттекая от сердца плода, циркулировала, минуя легкие, так как они находятся в состоянии функционального незрелости. К моменту рождения все соединительнотканые структуры сердца дозревают, а первый крик новорожденного способствует закрытию сосудистых коммуникаций путем возрастания внутрисердечного давления.

Поэтому различные влияния на мать и плод во время беременности могут привести к структурным изменениям соединительной ткани сердца, в результате чего и возникают аномалии. Рассмотрим наиболее важные факторы, способствующие развитию МАРС:

1) внутриутробная гипоксия плода – при длительной гипоксии со стороны соединительной ткани наблюдаются такие изменения, как набухание и как бы растворение коллагеновых волокон. Это происходит за счёт изменений кровообращения в виде повышения проницаемости кровеносных сосудов, что вызывает реакцию со стороны соединительной ткани в виде пролиферации клеточных элементов ее, а затем и фиброзных изменений;

2) патологическое течение беременности и родов – оказывает влияние как

на плод в целом, так и на отдельные его органы и ткани, что может привести и к внутриутробной гипоксии, описанной выше, а также к задержке внутриутробного развития плода и прочим значимым нарушениям;

3) дизэлементоз, в частности, дефицит магния – общий эффект воздействия Mg^{2+} заключается в том, что ионы Mg^{2+} необходимы для стабилизации структуры транспортной РНК и дефицит магния приведет к увеличению числа дисфункциональных молекул тРНК, таким образом снижая и замедляя общую скорость белкового синтеза. Соответственно, дефицит магния в соединительной ткани приведет к замедлению синтеза всех структурных молекул;

4) влияние токсических веществ – также оказывает повреждающее воздействие на соединительную ткань.

Основные механизмы формирования наиболее часто диагностируемых аномалий:

1) пролапс митрального клапана – за счет нарушения метаболизма коллагена средний слой пролабирующей створки, состоящий из рыхлых миксоматозных структур, необычно увеличивается из-за кислых мукополисахаридов. Чем больше количество миксоидной стромы, тем больше размер створок, которые в итоге становятся избыточными и начинают пролабировать;

2) добавочная хорда левого желудочка и аномальная трабекула – формируются в результате диспластических изменений соединительной ткани из внутреннего мышечного слоя сердца при отшнуровке сосочковых мышц, поэтому содержат как соединительную ткань, так и мышечную, а также клетки проводящей системы сердца

3) открытое овальное окно – возникает из-за нарушений соединительной ткани, в результате чего ее становится недостаточно для полноценного закрытия отверстия.

Список используемой литературы:

1. Громова О.А. Дисплазия соединительной ткани, клеточная биология и молекулярные механизмы воздействия магния / О.А. Громова, И.Ю. Торшин // Русский медицинский журнал. — 2008. — Т. 16, № 1.
2. Земцовский Э. В. Соединительнотканнные дисплазии сердца. СПб: ТОО «Политекс-Норд-Вест» 2000 г. – 115 стр.
3. Малые аномалии развития сердца у детей как проявление дисплазии соединительной ткани. Педиатрия. 2011; 2
4. Наследственные нарушения соединительной ткани: Российские рекомендации. 2012, 76 с.
5. Педиатрия/2014/Том 93/№5 (Приложение 1)
6. Сапин М. Р. Анатомия человека. В двух томах. Т. 2 – Изд. 5-е, перераб. и доп. – М.: Медицина. – 2001. – 640 с.: ил.
7. Чарный А. М. «Патофизиология гипоксических состояний». Медгиз, М., 1961 г.

МЕХАНИЗМЫ ДЕЙСТВИЯ ПАТОГЕНЕТИЧЕСКИХ ПРЕПАРАТОВ ПРИ ЛЕЧЕНИИ МАРС У ДЕТЕЙ

Ключевые слова: малые аномалии развития сердца, лечение, левокарнитин, витамины, микроэлементы.

Keywords: small heart anomalies, treatment, l-carnitine, vitamins, micronutrients.

Лечение детей с малыми аномалиями развития сердца на данный момент представляет собой нелегкую задачу и нуждается в дополнительном изучении. Этиологическое лечение отсутствует, и основными направлениями медикаментозной терапии остаются патогенетическое и симптоматическое.

Патогенетическая терапия носит замещающий характер и преследует следующие задачи:

- 1) стимуляция коллагенообразования;
- 2) коррекция биоэнергетического состояния организма.

Стимуляция коллагенообразования осуществляется с помощью 2 групп препаратов:

- 1) препараты, улучшающие синтез коллагена: Элькар, лизин, пролин;
- 2) кофакторы синтеза коллагена: витамины (С, Е, группы В), препараты кальция, фосфора, магния, калия, микроэлементы (медь, цинк, селен, кремний, бор, марганец).

Элькар (левокарнитин) – естественный препарат на основе L-карнитина, синтезируемый в организме в норме. Оказывает анаболический эффект, воздействует на основной обмен, снижая его, замедляет распад белковых и углеводных молекул. Является коферментом в реакциях проникновения через мембраны митохондрий и расщепления длинноцепочечных жирных кислот (пальмитиновой и др.) с образованием ацетил-КоА (необходим для обеспечения активности пируваткарбоксилазы в процессе глюконеогенеза, образования кетонных тел, синтеза холина и его эфиров, окислительного фосфорилирования и образования АТФ).

Пролин и лизин – принимают непосредственное участие в синтезе коллагена (первый этап синтеза – гидроксирование пролина и лизина с образованием гидроксипролина (Нур) и гидроксизина (Нул)).

Витамин С – неотъемлемый компонент многих реакций организма. В рамках терапии МАРС важны следующие его свойства: участие в синтезе коллагена, проколлагена, карнитина, антиоксидантные свойства.

Витамин Е – аналогично витамину С, имеет множество функций, обратим внимание на следующие: препятствует развитию дегенеративно-дистрофических изменений в сердечной мышце, улучшает питание и сократительную способность миокарда, стимулирует синтез белков (коллагена, ферментных, структурных и со-

кратительных белков скелетных и гладких мышц, миокарда), также обладает антиоксидантными свойствами.

Витамины группы В – принимают важное участие в жизненных процессах, обладают антиоксидантными свойствами. Витамин В6 (пиридоксин) применяется с целью активации метаболических процессов в миофибриллах, особенно при гипоксии миокарда, улучшает всасывание магния из ЖКТ и его проникновение в клетки.

Магний – является жизненно важным элементом, общий эффект воздействия Mg^{2+} заключается в том, что ионы Mg^{2+} нужны для стабилизации структуры транспортной РНК, необходимой для нормального белкового синтеза, а соответственно и синтеза соединительной ткани.

Медь – принимает участие в формировании структуры белков соединительной ткани – коллагена и эластина.

Препараты для коррекции биоэнергетического состояния организма воздействуют путем стимуляции выработки АТФ.

Список используемой литературы:

1. Громова О.А. Дисплазия соединительной ткани, клеточная биология и молекулярные механизмы воздействия магния / О.А. Громова, И.Ю. Торшин // Русский медицинский журнал. — 2008. — Т. 16, № 1.
2. Наследственные нарушения соединительной ткани: Российские рекомендации. 2012, 76 с.
3. Педиатрия/2014/Том 93/№5 (Приложение 1)
4. Северин Е. С. Биохимия: учебник для вузов – 5-е изд., – 2009. – 768 с.
5. <http://www.rlsnet.ru/>

Бігуняк Т.В.

кандидат медичних наук,
доцент кафедри медичної біології
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І.Я. Горбачевського
МОЗ України»

Редько О.С.

студентка медичного факультету
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

Бігуняк К.О.

студентка медичного факультету
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

Чумак Т. Ю.

лікар-невролог
Тернопільської
міської комунальної лікарні № 3

МЕДИКО-ГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИНДРОМУ МАРФАНА

Ключові слова: синдром Марфана, 15 хромосома, ген фібриліну-1 (FBN1), плейотропія.

Keywords: Marfan syndrome, chromosome 15, fibrillin-1 gene (FBN1), pleiotropy.

У 1896 р. французький педіатр Антуан Жан Марфан описав 5-річну дівчинку із незвичайно тонкими і довгими кінцівками, контрактурами суглобів, кіфосколиозом і назвав цей синдром Pattes d'araignee (пальці павука). Пізніше терапевт Е.С. Achard (1902) назвав його арахнодактилією і доліхостеномелією (від грец. dolichos — довгі, stenos — тонкі, melis — кінцівки [1, 301; 2]. Другу, найвідомішу назву цієї хвороби – синдром Марфана (СМ) – запропонував Бергер у 1915 р. [1, 302].

СМ (Marfan Syndrome, OMIM: 610380) – моногенне спадкове порушення сполучної тканини. Генетичний характер СМ вперше помітив Н. Weve, який описав родину із кількома хворими і таким чином довів аутосомно-домінантний тип успадкування [2]. СМ має високу пенетрантність та різну експресивність. Частота СМ складає 1:5000-1:15000 новонароджених. Однаково хворіють пацієнти чоловічої та жіночої статі. 95 % випадків СМ спричинені мутаціями у гені білка фібриліну 1-го типу (FBN1), який розміщений на довгому плечі 15 хромосоми (рис.1) і картований у локусі 15q21.1. Фібрилін 1 типу – це глікопротеїд, який є основою для еластичних волокон сполучної тканини (рис. 2) [3]. У всіх хворих СМ у біоптаті

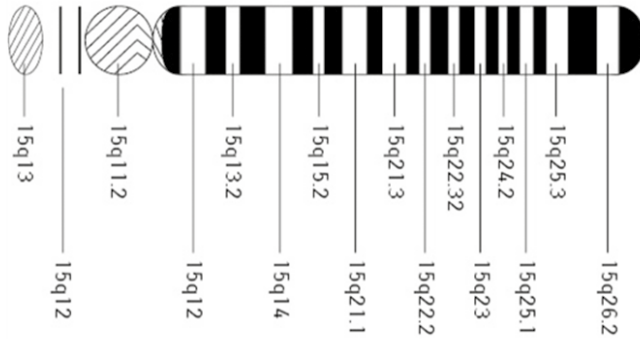

Рис. 1. Ідіограма 15 хромосоми людини. 15q21.1 – локус гена SM

шкіри та культурі фібробластів виявляють зниження кількості міофібрил [4, 12]. Приблизно у 75 % випадків захворювання передається генетично і лише 25 % виликаються спорадичними мутаціями. Варто зазначити, що SM характеризується вираженою генетичною гетерогенністю. Сьогодні відомо близько 550 мутацій. Серед виражених мутацій у гені FBN1: 57% – міссенс-мутації, 18% – фреймшифт-мутації, 16% – спайс-сайт, 8% – нонсенс-мутації. Для класичної форми SM характерна мутація в одному із доменів FBN1 (epidermal growth factor (EGF)-like domain), що відповідає за зв'язування кальцію з фібриліном. Патологічні зміни в тому самому локусі можуть викликати різні клінічні прояви – від стертої форми з ураженням однієї системи організму до класичної форми. Клінічна різноманітність SM зумовлює втягнення мутацій, локалізованих в інших генах, наприклад, у гені FBN2 або FBN3. Цей факт підтверджується тим, що у частини пацієнтів із клінічно вираженим SM визначається нормальний метаболізм фібриліну, а при генетичному аналізі відсутня мутація в гені FBN1. Повна кореляція між генотипом і фенотипом відсутня [2; 5].

За останні десятиліття було відкрито значення трансформуючого ростового фактора β [transforming growth factor β (TGF β)] та мутацію гена, який кодує розвиток аневризми та розшарування аорти [6].

Діагностика SM базується на Гентських критеріях [6], які доповнені у 2010 році Loeys A. et al. (табл.1). За даними критеріями діагностика SM можлива у 95% дорослих та 56% дітей, які є носіями мутації у гені FBN1 [5]. Рекомендується проводити визначення розміру аорти. Z-критерій збільшення аорти для пацієнтів понад 20 років становить ≥ 2 , для

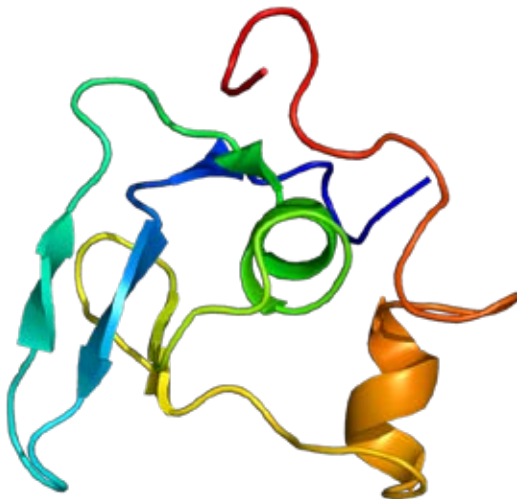

Рис. 2. Будова білка фібриліну-1

Таблиця 1.

Діагностичні критерії синдрому Марфана (Loeys A. et al., 2010)

Ознака	Бали
Поєднання позитивних ознак І пальця та зап'ястка	3
Ознаки І пальця та зап'ястка окремо	по 1
Кілеподібна деформація грудної клітки	2
Лійкоподібна деформація або асиметрія грудної клітки	по 1
Медіальне зміщення медіальної кісточки, яке спричиняє плоскостопість	2
Плоскостопість	1
Пневмоторакс	2
Попереково-крижова дуральна ектазія	2
Протрузія кульшової западини, яка підтверджена рентгенографічно	2
Зниження співвідношення верхнього та нижнього сегмента тулуба	1
Сколіоз або кіфосколіоз	1
Зниження можливості випрямити лікоть $\leq 170^\circ$	1
Наявність трьох із перерахованих черепно-лицевих ознак: доліхоцефалія, енофтальм, антимонголоїдний розріз очей, гіпоплазія виличних кісток, ретрогнатія	1
Шкірні стрії	1
Міопія > 3D	1
Пролапс мітрального клапана (всі типи)	1
Максимально: 20 балів; діагностичне значення мають ≥ 7 балів	

пацієнтів до 20 років – ≥ 3 [6]. Успіхи молекулярної генетики, стандарти діагностики, розвиток кардіохірургії сприяли збільшенню тривалості життя хворих із СМ на 30 років [7].

Таким чином, СМ є наслідком домінантної аутосомної генної мутації у локусі 15q21.1, яка проявляється спадковим порушенням сполучної тканини. Фенотип СМ є прикладом плейотропії. Молекулярно-генетичні методи та клінічні критерії дозволяють діагностувати СМ. Перспективним є генна терапія даного синдрому.

Література:

1. Путинцева Г.Й. Медична генетика: підручник / Путинцева Г.Й. – [2-е вид., перероб. та доп.]. – К.: Медицина, 2008. – 392 с.
2. Синдром Марфана: історичний ракурс і сучасний погляд на етіологію, патогенез, діагностику, клініку та лікування // Український медичний часопис: Врачу-практику [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/7772/sindrom-marfana-istorichnij-rakurs-i-suchasnij-poglyad-na-etilogiyu-patogenez-diaagnostiku-kliniku-ta-likuvannya>
3. FBN1 [Electronic resource]. – Access mode: <https://en.wikipedia.org/wiki/FBN1>
4. Наследственные и многофакторные нарушения соединительной ткани у детей. Алгоритмы диагностики, тактика ведения. Проект российских рекомендаций разработан комитетом экспертов педиатрической группы «Дисплазия соединительной ткани» при российском научном обществе терапевтов // Педиатрия. Журнал имени Г.Н. Сперанского. Приложение. – 2014. – Т.93, № 5. – 32с.

5. Faivre L. Contribution of molecular analyses in diagnosing Marfan syndrome and type I fibrillinopathies: an international study of 1009 probands / L. Faivre, G. Collod-Beroud, A. Child [et al] // J. Med.Genet. – 2008. – № 45(6). – P. 384-390.
6. De Paepe A. Revised diagnostic criteria for Marfan syndrome / A. De Paepe, R.V. Devereux, H.C. Dietz [et al] // Am. J. Med. Genet. – 1996. – № 62(4). – P. 417-426.
7. Шляхто Е.В. Проблемы и возможные решения наследственных нарушений в соединительной ткани / Е.В. Шляхто, Э.В. Земцовский // Клиническая медицина. – 2010. – № 5. – С. 63-65.
8. Pyeritz R.E. Marfan syndrome: 30 years research equals 30 years of additional life expectancy / R.E. Pyeritz // Heart. – 2009. – № 95. – P. 173-175.